

**Personalens uppfattningar om måltidssituationer och stödande av barn med ätstörningar
inom småbarnspedagogiken**

Mia Tiikkainen

Magisteravhandling i pedagogik

Fakulteten för pedagogik

och välfärdsstudier

Åbo Akademi

Vasa 2021

Handledare: Christin Furu

Författare Mia Tiikkainen	Årtal 2021
Arbetets titel Personalens uppfattningar om måltidssituationer och stödande av barn med ätstörningar inom småbarnspedagogiken	
Opublicerad avhandling i pedagogik för pedagogie magisterexamen Vasa: Åbo Akademi. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier.	Sidantal (71)
<p>En stor andel (77 %) av barnen i Finland i åldern 1–6 år deltar i småbarnspedagogiken (THL 2019). Småbarnspedagogiken når utifrån denna statistik en stor andel av barnen i samhället. Eftersom flera måltider serveras under en dag inom småbarnspedagogiken kan småbarnspedagogiken ha ett stort inflytande på barns kostintag och kostvanor. Måltiderna inom småbarnspedagogiken kan i vissa fall anses vara en stor andel av det dagliga energiintaget, nämligen över 50–65 %. I den här studien riktas forskningsintresset mot att fånga personalens uppfattningar om måltidssituationer. Vidare syftar forskningen till att synliggöra personalens uppfattningar om stöddet av barn med ätstörning. Tidigare studier har visat att personalen befinner sig i en nyckelposition i att handleda, stöda, skapa positiv atmosfär och lära barnet vid måltidssituationerna (Jennings, McEvoy & Corish 2011; Mita, Gray & Goodell 2015; Sellers, Russo, Baker & Dennison 2005).</p> <p>Avhandlingens syfte preciseras genom följande forskningsfrågor:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hurdana uppfattningar har personalen om måltidssituationerna? 2. Hur uppfattar personalen att de stöder barn med ätstörningar? <p>Studien utfördes i Nyland. Det empiriska materialet innefattar åtta intervjuer av personal inom småbarnspedagogik som samlades in våren 2021. Respondenterna representerar det mångprofessionella arbetsteamet inom småbarnspedagogik. Av den orsaken har alla i personalen som arbetar i barngruppen oberoende av utbildning varit välkomna att delta i intervjun. Intervjuernas trovärdighet kan ses öka då studien omfattar alla yrkesgruppers uppfattningar inom småbarnspedagogiken och därmed kan studien även anses ge en bättre bild av verkligheten. Respondenterna arbetar vid olika enheter. Respondenterna är verksamma på både kommunala och privata daghem.</p>	

Forskningsansatsen är fenomenografisk och analysen gjordes med stöd av analysmodellen enligt Fallbergs (1991) sju stegs modell. Resultaten kategoriserades i beskrivningskategorier. Den första forskningsfrågan har även underkategorier.

De övergripande resultaten av studien visar att pedagogernas uppfattningar om måltidssituationer är olika. Pedagogerna uppfattar måltidssituationerna som tillfällen för lärande, socialt samspel, näringsintag men också som utmaningar. Personalen uppfattar lärande i måltidssituationer ur olika synvinklar. Det kunde handla om att integrera lärostoff till måltiderna. Personalen har varierande uppfattningar om hur näringsintag förväntas ske, vilket kan vara allt från smakande till att försäkra tillräcklig energiintag. Majoriteten av personalen nämner att de uppfattar måltidssituationerna som lugna och förespråkar diskussion under måltiderna. Även om respondenterna utifrån det empiriska materialet kan tolkas följa måltidspedagogisk praxis framkommer det genomgående att uppfattningen av måltidspedagogik som begrepp är vagt. Ett tydligt behov av måltidspedagogisk kunskap framträder i materialet.

Vidare visar forskningen hur personalen inom småbarnspedagogik stöder barn med ätstörningar. Studien visar att personalen uppfattar stödandet enligt fyra beskrivningskategorier: skapa positiv atmosfär, samarbeta med vårdnadshavarna, stöda det enskilda barnet, konkreta metoder och skapa förutsättningar i barngruppen. Studien visar flera olika möjligheter till stödande.

Sökord:

Småbarnspedagogik, måltidspedagogik, ätstörning, neofobi, matvägran

Innehållsförteckning

1	Inledning	6
1.1	Syfte och forskningsfrågor	8
1.2	Centrala begrepp	8
1.3	Avhandlingens disposition	9
2	Tidigare forskning och teoretisk referensram	11
2.1	Måltidspedagogik och energiintag inom småbarnspedagogiken	11
2.2	Personalen vid måltiden	13
2.2.1	Personalens förhållningssätt och viktiga roll i måltidssituationerna	15
2.2.2	Personalens synsätt på måltider	16
2.3	Barn med ätstörningar och utmaningar i ätande	18
2.3.1	Olika typer av ätstörningar	18
2.3.2	Neofobi	19
2.3.3	Aversion	20
3	Det sociokulturella perspektivet på måltidspedagogik	22
3.1.1	En måltidspedagog är en språkpedagog	22
3.1.2	Personalen och barnet – den närmaste utvecklingszonen	24
4	Forskningsansats, datainsamlingsmetod och material	27
4.1	Fenomenografisk forskningsansats	27
4.2	Den kvalitativa forskningsintervjun	29
4.3	Val av respondenter	30
4.4	Forskningens genomförande	31
4.5	Bearbetning och analys	32
4.6	Reliabilitet och validitet	35
4.7	Etiska aspekter	36
5	Resultat	39
5.1	Personalens uppfattningar om måltidssituationerna	39
5.1.1	Sammanfattning om personalens uppfattningar om måltidssituationer	49
5.1.2	Personalens uppfattningar om att stöda barn med ätstörning	50
5.1.3	Sammanfattning av personalens uppfattningar om att stöda barn med ätstörning	54
6	Diskussion	56
6.1	Resultatdiskussion	56
6.1.1	Personalens uppfattning av måltidssituationerna	56
6.1.2	Personalens uppfattningar om att stöda barn med ätstörningar	58
6.2	Metoddiskussion	60

6.3	Förslag till vidare forskning	62
7	Litteratur:	64
	Bilaga 1. Intervjufrågorna.....	69
	Bilaga 2 Informationsbrev.....	71

1 Inledning

I Finland deltar majoriteten (77 %) av barn i åldern 1–6 år i småbarnspedagogiken (THL, 2019). Utifrån denna statistik kan man konstatera att småbarnspedagogiken når en stor andel av barnen i samhället. Småbarnspedagogiken kan utifrån statistiken anses ha ett märkbart inflytande på barns kostvanor. Barnet deltar givetvis i en eller flera måltider under en dag inom småbarnspedagogiken. Av det dagliga kostintaget kan 50–65 % ske inom småbarnspedagogiken. I den här studien riktas forskningsintresset mot att fånga personalens uppfattningar om måltidssituationer. Vidare syftar studien till att belysa vilka uppfattningar personalen har om att stöda barn med utmaningar i ätande.

Sepp (2017) sammanfattar kärnan i måltidspedagogiken och belyser hur stor del av verksamheten måltidssituationen egentligen är:

''Två till tre timmar om dagen, varje dag, läggs på måltiderna. För att de skall bli pedagogiska måltider måste måltiderna ses som en del av verksamheten med tydliga mål och hamna i fokus där omsorg och lärande går hand i hand.'' (Sepp 2017, s. 81).

Måltiderna och matfostran är ett målriktat arbete inom småbarnspedagogiken för att främja barns välbefinnande och hälsa (Statens näringsdelegation, 2018). Också Sepp och Höjer (2016) lyfter fram det viktiga fenomenet hur hälsosamma kostvanor bildas i den tidiga barndomen. Jag tänker mig att forskning kring måltidspedagogik är väldigt relevant för hela det småbarnspedagogiska fältet. Tidigare studier har belyst småbarnspedagogikens möjlighet att bidra till hälsosamma matvanor, smakpreferenser och näringsintag.

Småbarnspedagogiken utgör en viktig samhällelig funktion beträffande barns välmående och hälsa. Jag anser också att det är väldigt viktigt att lyfta fram kunskap om ätstörningar och synliggöra utmaningar i ätande med fokus på det småbarnspedagogiska fältet. Eftersom Mäntymaa, Luoma och Puura (2013) konstaterar att problem oftast följer med från barndomen till vuxenålder kan småbarnspedagogiken anses fungera som primärprevention i samhället. Tidiga positiva matupplevelser kan bidra till att matpreferenser utvecklas i positiv riktning. Forskning visar att kosten som serveras inom småbarnspedagogiken följer näringsrekommendationer i större omfattning jämfört med den kost som barn i hemmavård får (Statens näringsdelegation, 2018).

Sepp (2013) sammanfattar kärnan i måltidspedagogik, vilken är att skapa ett tillfälle som erbjuder en positiv upplevelse av måltiden för barnen i gemenskap med vuxna som stöd och förebilder. Det primära syftet att äta och bli mätt är viktigt, men måltiden är också ett

ypperligt tillfälle för lärande. Det finns en hel del perspektiv som man kan se måltidspedagogiken ur. Eidevald (2009) lyfter fram hur viktigt det är att vuxna inte ständigt står i fokus utan att personalen bidrar till diskussion mellan barnen.

Personligen anser jag att temat är intressant och viktigt, eftersom måltidssituationer innefattar upplevelser som barnet bär med sig resten av livet. Mattvång och negativa upplevelser har negativa konsekvenser. I *Grunderna för planen för småbarnspedagogik* (2018) nämns att småbarnspedagogikens uppgift är att handleda barnet till hälsosamma levnadsvanor (Utbildningsstyrelsen, 2018). Statens näringsdelegation (2018) har även gett ut rekommendationer för måltider inom småbarnspedagogiken. I rekommendationerna beskrivs vuxnas roll i måltidssituationen som oerhört viktig. Det är personalens uppgift att fungera som rollmodell. Det är även personalens uppdrag att arrangera miljön vid måltiden så att den främjar hälsosamma val. Personalen påverkar med sina attityder hur barn äter och vad de lär sig att tycka om. Personalen är alltså till stor del med och bidrar till att utveckla barns attityder gällande mat. Hur personalen handleder påverkar signifikant barnens ätande (Statens näringsdelegation, 2018). Jag anser därför att det är värdefullt och intressant att ta del av personalens uppfattningar inom detta tema som dagligen hör till verksamheten och påverkar barns hälsa och välmående i det långa loppet.

En trygg måltidssituation består av att barnet alltid känner sig villkorslöst värderat och godkänt. Personalens uppdrag är att sätta gränser inom vilka barnet enligt ålder kan göra egna val i måltidssituationerna. Olika regler och arrangemang gällande måltidspedagogiken diskuteras och reflekteras tillsammans med barnen. Barnets delaktighet är en viktig aspekt i måltidspedagogiken (Statens näringsdelegation, 2018).

Sepp, Höijer och Wendin (2016) skriver att begreppet måltidspedagogik tagits i bruk första gången 2007 i Danmark och är redan väletablerat i Sverige. Eftersom måltidspedagogik är ett relativt nytt begrepp anser jag att det är viktigt att begreppet skulle etableras i Finland. Det borde synliggöras mera att personalen bör uppfatta måltiderna som pedagogiska och se måltiderna som en viktig del av den pedagogiska verksamheten. Reflekterande om kunskap och möjligheter till lärande under måltiden borde äga rum i det mångprofessionella teamet och även en målmedveten planering av måltiderna borde uppmärksammas. Ett viktigt syfte är dessutom att reflektera över hur man bäst stöder barn på ett positivt och målmedvetet sätt genom att arbeta med måltidspedagogik.

Precis som Mäntymaa, Luoma och Puura (2013) förklarar finns det flera olika orsaker till barns utmaningar i ätande, och deras samverkan kan ligga bakom barns ätstörning. Orsakerna kan vara bland annat sociala eller biologiska. I denna avhandling söks inte en

medicinsk förklaring till de olika orsakerna till ätstörningar, utan fokuset är på hur ätstörningar framträder sig till personalen och i och med det hur personalen uppfattar situationerna. Det viktiga är att belysa vilka uppfattningar som för tillfället existerar om ätstörningar och dessutom vilka arbetssätt finns för att stöda barnet. Tanken med denna avhandling är också att lyfta fram barns ätstörningar och bidra med ny kunskap för en djupare förståelse inom småbarnspedagogiken.

Flera färdigheter inom måltidspedagogik framkommer inte av sig själv utan måste skapas i en mångsidig måltidsmiljö i vilken barnet får öva på olika kompetenser. Barnen kan inte utan personalens hjälp utveckla en mångsidig matvokabulär. Det sker via diskussion om måltidsupplevelser (Statens näringsdelegation, 2018). Sammanfattningsvis kan man konstatera att måltidspedagogiken är en viktig del av fostran, omsorgen och pedagogiken i den tidiga barndomen. Barn kan ha olika perioder som kännetecknas av dåligt ätande. Det är viktigt att lägga mera fokus på måltidspedagogiken och se den som en betydelsefull del av småbarnspedagogisk verksamhet. Eftersom personalen står för ordnande av måltidssituationer, bidrar till sociala samvaron och dessutom påverkar måltidssituationerna är personalens uppfattningar värdefulla att ta del av.

1.1 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna studie är att undersöka hur personalen inom småbarnspedagogik och förskola uppfattar måltiden pedagogiskt och även att undersöka vilka tankar personalen inom småbarnspedagogiken har om att stöda barn med ätstörning i måltidssituationer.

Följande två forskningsfrågor skapades på bas av syftet till studien:

1. Hurdana uppfattningar har personalen om måltidssituationerna?
2. Hur uppfattar personalen att de stöder barn med ätstörningar?

1.2 Centrala begrepp

I denna avhandling används begreppet måltidspedagogik vilket enligt Sepp, Höijer och Wendin (2016) innebär lärande med mat och om mat. Utifrån läroplanen och nationella hälsorekommendationer skall den pedagogiska verksamheten planeras så att den integrerar

måltiderna i det pedagogiska arbetet. Måltidspedagogik är ett bredare begrepp som inkluderar engelskan food education, sensory education och nutrition education. Måltidspedagogik handlar om både vuxnas förhållningssätt likväl som själva pedagogiska verksamheten.

Begreppet personal inom småbarnspedagogiken innefattar i denna avhandling personal som arbetar i barngruppen med barnen inom småbarnspedagogik och förskola. Personal som deltar i måltiden med barnen kan vara lärare inom småbarnspedagogik, barnskötare inom småbarnspedagogik och assistenter samt biträden inom småbarnspedagogik. Inom småbarnspedagogiken äter personalen tillsammans med barnen. Vid de flesta måltider sitter vuxna tillsammans med barnen. Oberoende av personalens utbildning kan man tänka sig att all personalen påverkar måltiderna i hög grad. Även om läraren inom småbarnspedagogik bär det pedagogiska ansvaret i barngruppen, är det viktigt att synliggöra hela personalens uppfattningar om måltiderna. Eftersom alla i det mångprofessionella teamet deltar i matsituationen tillsammans med barnen kan gruppens vuxna anses ha ett inflytande på barnets ätande. Fokuset ligger inte i personalens pedagogiska utbildning utan i den pedagogiska verkligheten som skapas. Ätstörning och utmaningar i ätande används då det är fråga om ätstörning, aversion, neofobi, matvägran och andra eventuella sjukdomar eller orsaker som påverkar barns ätande. I denna avhandling kommer olika begrepp kring ätstörningar att senare noggrannare redovisas. De olika utmaningarna i ätande, matvägran, aversion samt neofobi och ätstörningarna befinner sig under begreppet ätstörning i denna avhandling. Ordet ätstörning innebär ett tillstånd som kännetecknas av problem med aptit, vikt och ätande (SAOL, 2009).

1.3 Avhandlingens disposition

Avhandlingen består av totalt sex kapitel. I kapitel ett redogörs avhandlingens syfte och centrala begrepp. Kapitel två utgör avhandlingens teoretiska del och behandlar måltidspedagogik i syfte att ge bakgrund till vad måltidspedagogik innebär och tidigare studier relaterat till temat. Även personalens roll vid måltiderna inom småbarnspedagogiken presenteras samt en inblick på lagen och övriga styrdokument för att klargöra måltidernas pedagogiska syfte inom småbarnspedagogiken. I slutet av det andra kapitlet presenteras likaså barns ätstörningar och utmaningar i ätande och vad det inom denna forskning innebär. I det tredje kapitlet presenteras det sociokulturella perspektivet på måltidspedagogik. I det fjärde kapitlet beskrivs forskningsproceduren utförligt. Forskningsansatsen och metoden samt forskningens genomförande, bearbetning av material och förverkligande av analysering av det empiriska

materialet ställs fram. Utgående från syfte och forskningsfrågor redovisas resultaten i kapitel fem mot slutet av avhandlingen. Det sista sjätte kapitlet innefattar resultatets diskussionen och metoddiskussionen samt avslutningsvis förslag på fortsatt forskning.

2 Tidigare forskning och teoretisk referensram

I detta kapitel presenteras avhandlingens teoretiska bakgrund utifrån tidigare studier om måltider på daghem. Dessutom tydliggörs sensomotorisk måltidspedagogik och i samband med detta redovisas tidigare studier om Sapere. Därtill presenteras personalens förhållningssätt och tillvägagångssätt i relation till tidigare studier. Barns ätstörningar presenteras för att synliggöra hur atypiska ätstörningar tar sig i uttryck och hur de kan visa sig för personalen.

2.1 Måltidspedagogik och energiintag inom småbarnspedagogiken

Måltidspedagogik är som tidigare konstaterats ett relativt nytt begrepp. Det handlar om att integrera mat och måltid i den pedagogiska verksamheten. I detta avsnitt presenteras tidigare studier från olika delar av världen. Jag använder genomgående begreppet småbarnspedagogik när jag syftar på barn i åldern ett till sex år i småbarnspedagogik och förskola även om kontexter där andra begrepp används om motsvarande åldersgrupp såsom till exempel användningen av begreppet förskola i Sverige.

I Ray, Määttä, Lehto, Roos och Roos (2016) studie om faktorer som påverkar barns fruktätande, grönskasätande och barns ätande av mat med tillsatt socker på daghem framkom att den socioekologiska modellen påverkar barnet på alla nivåer. Även åldern, den mat de övriga barnen äter, den sociala miljön och den politiska nivån hade sin påverkan på barns ätande. Personalen ansåg sig vara viktiga rollmodeller, ha en uppgift att påverka barns ätande och lära ut matkultur. Personalen uppfattade sig också fungera som kompetenta måltidspedagoger. Sammanfattningsvis kan man konstatera att barns ätande påverkas från olika nivåer i samhället. Personalen som befinner sig närmast barnet har naturligtvis sitt direkta inflytande på barns ätande. Även Sepps (2002) studie behandlar barns energi- och näringsintagning av måltider inom småbarnspedagogiken. Studiens delsyfte var också att undersöka värderingar och beteenden angående barnens mat och måltider som personal inom småbarnspedagogik visar under sitt arbete och som kan påverka barnens matvanor. Dessutom var syftet att beskriva barnens egna erfarenheter av mat och måltider på förskolan. I studien framkom att barn förknippade ätande med normer och regler. Pedagogerna hade brister i sina kompetenser och i sin utbildning i att göra ätande pedagogiskt. Ytterligare saknade personalen gedigen kunskap om att integrera mat och måltid till en del av verksamheten. Förutom detta visade sig

handledningen av måltidssituationen ha brister. Även om pedagogerna hade brister i både utbildning och kunskap visste ändå pedagogerna vad en pedagogisk måltid innebär. I och med att personalens roll har förändrats under de senaste åren saknades en gedigen kunskap om att integrera måltider och mat i den dagliga verksamheten. Också Jennings, McEvoy och Corish (2011) framhäver med stöd av resultaten i en studie i Dublin vikten av kompetens inom näringslära och kostkunskap hos personal inklusive förmän inom småbarnspedagogiken.

Lehto (2020) forskade om barns kostintagning inom småbarnspedagogiken i Finland. Det framkom att flera faktorer påverkade barns kostintag. Personalens positiva åsikter hade ett samband med barns mångsidigare konsumtion av bland annat frukter. Personalens deltagande i matsituationen och en positiv attityd till maten resulterade i mindre energiintag på daghemmet. Personalens uppmuntran till att äta frukt och grönsaker hade ett samband med högre fiberintag. Serveringen av maten påverkade inte enligt undersökningen barnens kostintag. Det upptäcktes ett samband mellan ätandet av mer grönsaker och större fiberintag ifall det existerade skriftliga regler på daghemmet. Brist på planeringstid, personal och material bidrog till en mindre sannolikhet att barnen äter frukter och bär. Pedagogerna använde mer sällan maten som belöning. Resultaten i studien representerar barns direkta kostintag, vilket inte förklarar uppfattningar som personalen har. Precis som Lehto konstaterar måste man förhålla sig kritiskt till data, eftersom fiber kan förkomma dagligen i stora mängden i till exempel i form av flera skivor knäckebröd.

Enligt Naalisvaara (2014) är barns delaktighet det centrala i Sapere-metoden. Sapere baserar sig på ett laborativt lärande. Målet med Sapere är alltså att få barnet att sätta ord på sina smakupplevelser och erfarenheter och därutav utveckla ett sensoriskt språk. Barnets egna uttryck är viktiga i den sensoriska upplevelsen. Även Sepp och Höjer (2016) skriver om hur personal inom småbarnspedagogik använder mat som objekt för lärande. I undersökningen användes Sapere-metoden. Kortfattat handlar det om en metod som baserar sig på att varje individ har rätt till sin egen smak och rätt att inte smaka. Största delen av deltagarna i studien poängterade att sensorisk måltidspedagogik (Sapere) var roligt och erbjöd ett nytt sätt att lära, även för de yngsta. Det är framträdande i undersökningen att småbarnspedagogiken har en betydelsefull roll i att erbjuda barnen baskunskaper och kostkunskap. Projektet hade lett till att barnen talade mera om maten och hade en positiv attityd till nya maträtter. Dessutom upplevde personalen att det också via maten blev möjligt för barnet att lära sig om andra kompetensområden.

Likaså riktar Hoppu, Prinz, Ojansivu, Laaksonen, och Sandell (2015) sitt forskningsintresse till Sapere-metoden. I studien i Finland deltog två daghem med barn i åldern

3 till 5 år i sensomotorisk måltidspedagogik som pågick i fem veckor. Resultaten tyder på att sensomotorisk måltidspedagogik främjar barns vilja att äta bär och grönsaker. Den ökande viljan att äta var signifikant jämfört med kontrollgruppen. Kähkönen, Rönkä, Hujo, Lyytikäinen och Nuutinens (2018) studie stärker även tidigare studiers resultat som visar att den sensomotoriska måltidspedagogiken tydligt verkar bidra till en fungerande metod att introducera barnen till grönsaker, frukt och bär i kosten och därmed också bidra till en ökad positiv attityd till mat och minska mängden neofobi i barngruppen. Enligt studien drog speciellt barn med en mor med lägre inkomst stor nytta av den sensomotoriska måltidspedagogiken.

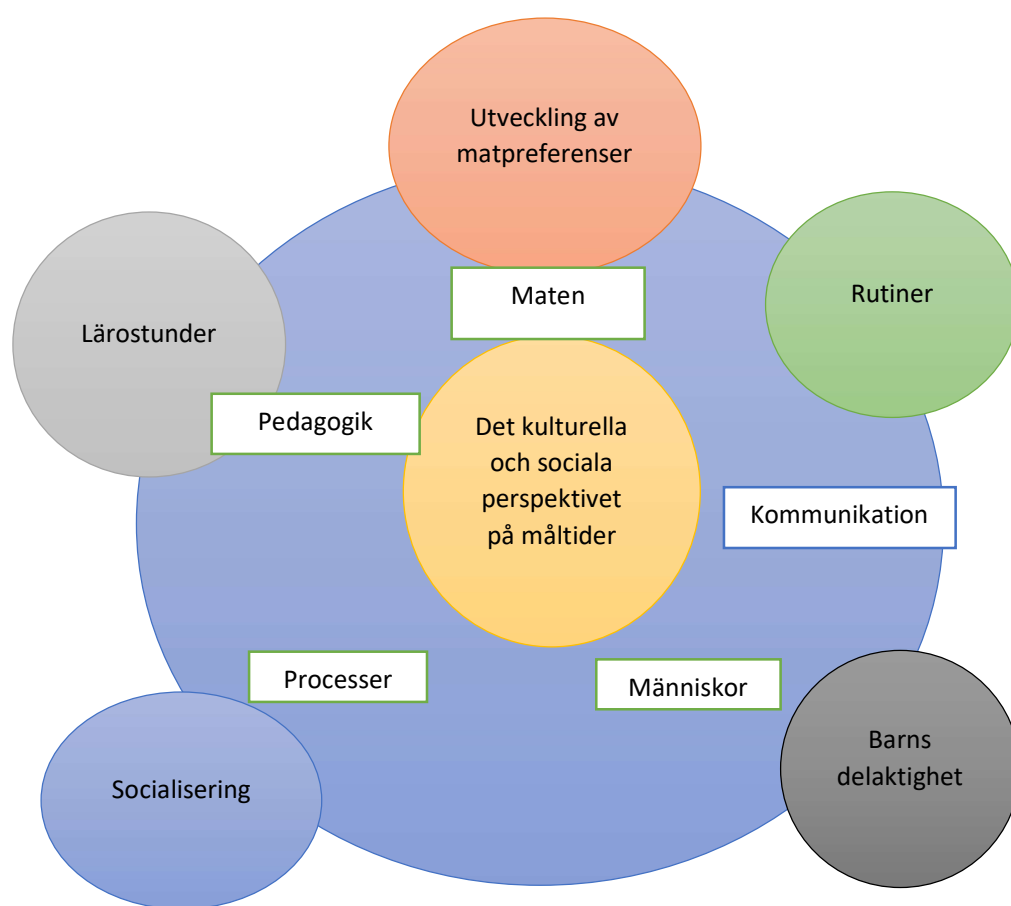
2.2 Personalen vid måltiden

Måltiderna är utmärkta tillfällen för lärande även om det primära syftet är att äta. Det kan till exempel handla om att barnet lär sig ta sin mat själv, lär sig smaka på nya smaker och berikar sitt språk (Sepp, 2013). Finlands lag lyfter också fram måltiderna inom småbarnspedagogik. Det deltagande barnet bör erbjudas hälsosam mat, som uppfyller näringsbehovet. Måltiderna skall ordnas för alla barnen och personalens uppgift är att handleda barnet (Lag om småbarnspedagogiken 540/2018 11 §). I detta kapitel redogörs personalens roll ur olika synvinklar vid måltiderna mot bakgrund av tidigare studier.

I *Grunderna för planen för småbarnspedagogik* (2018) beskrivs att syftet med matfostran är att främja och stödja varierande och hälsosamma matvanor samt det positiva förhållningssättet till livsmedel. Personalens uppgift är att handleda barnet till självständigt ätande, gott bordsskick och matro. Den lugna atmosfären och ätande tillsammans står i fokus. Att bekanta sig med maträtter, matens utseende, livsmedlens ursprung, sammansättning och smak är viktigt. Personalens uppgift är även att utveckla barns ordförråd om mat. Att öka barnens matvokabulär kan göras via sång, samtal och sagor. Personalen är i en nyckelposition när det gäller att pedagogiskt kunna handleda, instruera och samtala i måltidssituationen för att bidra till diskussion och lärande. Vikten av att främja barns hälsa och bidra till en hälsosam livsstil framkommer också i planen (Utbildningsstyrelsen, 2018).

Harte, Theobald och Trost (2019) samlade in data från 47 måltidssituationer inom småbarnspedagogik i Australien med syfte att bidra till en grundad teori om barns pedagogiska måltidssituationer. Den gemensamma måltiden ansågs utveckla hälsosamma levnadsvanor och barns aktiva deltagande. Måltider inom småbarnspedagogik anses vara ett kulturfenomen som skapas tillsammans med personalen och barnen i den pedagogiska verksamheten. Resultaten

belyser att måltiderna är betydelsefulla för barns lärande och socialisering. Vuxnas medvetna val av att skapa rutiner under måltiderna bidrar till en hälsosam kost och hälsosamma matvanor. Resultaten utarbetades till fem kategorier: *rutiner* (rituals), *lärostunder* (learning moments), *utveckling av matpreferenser* (food preference development), *socialisering* (socialisation) och *barns delaktighet* (child agency). Varje småbarnspedagogisk enhet skapade sin egen unika måltidskultur, vilket tyder på att måltidssituationen är en social situation som skapas i samverkan med personalen och barnen. Olika ritualer och regler kan variera från ett verksamhetsställe till ett annat. Flera betydelsefulla faktorer påverkar skapandet av måltidssituationen. Modellen synliggör samspelet av olika indikatorer som bidrar till måltiden (Se Figur 1).

Figur 1. Det kulturella och sociala perspektivet på måltider enligt Harte, Theobald och Trost (2019).

Figur 1. är en fri översättning av Harte, Theobald och Trosts figur (2019). I det kulturella perspektivet och sociala perspektivet på måltiderna är det väsentliga hur många olika påverkande faktorer är i samverkan under måltiden.

2.2.1 Personalens förhållningssätt och viktiga roll i måltidssituationerna

Johansson och Pramling Samuelsson (2001) beskriver måltiden som en aktivitet inom småbarnspedagogiken som kombinerar omsorg och pedagogik. I en analys av två småbarnspedagogiska enheter framkom skillnader i personalens sätt att bemöta och agera i måltidssituationer. Oavsett skapar personalen förutsättningar för barns lärande på olika sätt. Då omsorg och pedagogik kopplas samman är utgångspunkten barnets perspektiv och bekräftande av individen känslomässigt men också tankemässigt. En kompetent personal skall kunna se lärande och omsorg som det centrala i det didaktiska arbetet med barnen. De klassiska omsorgssituationerna bör granskas ur en pedagogisk synvinkel och i övrigt skall allt lärande ske utgående från omsorgsinriktat synsätt.

Den vuxnes roll som stöd lyfts också fram av Cole, Musaad, Lee, Donovan och Team (2018) som beskriver vuxnas roll som stöd i samband med selektivt ätande barn. Studien visar ett samband med positiv atmosfär vid måltiden och minskning av det selektiva ätandet. Barns överdrivna egenrådighet i matsituationer kan bidra till selektivt ätande, medan en medveten vuxenkontroll av måltider och matval kan leda till minskning av det selektiva ätandet. Mita, Gray och Goodell (2015) konstaterar att en positiv måltidsmiljö är grunden i att bidra till hälsosamma matvanor. Studien tyder på att pedagoger uppfattade den positiva atmosfären i måltidssituationen både bidra till dagligt välmående och välmående på ett långsiktigt plan. Måltiderna uppfattades även vara möjlighet till lärande. Pedagogerna ansåg också att måltidssituationen alltid skapas i den sociala situationen tillsammans med barnen och pedagogerna.

Sepp, Abrahamsson och Fjellströms (2006) studie hade som syfte att identifiera personalens attityder till måltidspedagogik. Personalen hade starka åsikter om och osäkerhet i fråga om hur mat och måltider på bästa möjliga sätt organiseras i den dagliga verksamheten. Det resulterade i oklar uppfattning om personalens egen roll i måltidssituationen. Den förändrade lärarrollen under de senaste årtiondena konstaterades också vara orsak till oklara rollen. Personalen befann sig i den traditionella vuxenstyrda rollen i fråga om att lära barnen hur man äter, att tvinga barn att smaka och bestämma över situationen. För att personalens tillvägagångssätt blir pedagogiskt borde den vuxna handleda barnet till egna val och måltiden uppfattas som en målinriktad aktivitet.

Däremot sökte Galloway, Fiorito, Francis och Birchs studie (2005) svar på hurdana effekter pressande och tvingade till att äta resulterade i kostintag och matpreferenser. Barn i ålder 0–6 år pressades i studien att äta, medan kontrollgruppen inte tvingades äta tallriken tom.

Barns åsikter om mat och uppgifter om deras fysiska utveckling samlades in. De insamlade data bevisar tydligt att barnen åt signifikant mera då de inte tvingades att äta. Studien visar att mattvång har negativa följder på barns ätande och energiintag. Dessutom framkom en viktig aspekt, nämligen att tvång bidrog till negativa tankar hos barn om mat.

2.2.2 Personalens synsätt på måltider

Swindel, Patterson och Bodens (2017) studie syftade till att systematiskt beskriva pedagogens förhållningssätt i måltidssituationer. Upplevda rutiner och regler från pedagogens egen barndom gick i linje med hur pedagogen uppfattade och agerade som verksam pedagog i måltidssituationen med barnen. Pedagogerna var medvetna om att deras egna matvanor från barndomen kan påverka sättet att agera som yrkeskunniga pedagoger i måltidssituationen, vilket också tidigare forskning bekräftat. Studien visar att uppfattningarna som en enskild pedagog bär med sig kan i slutet av pedagogens yrkesliv kan ha påverkat över 600 barn. Av den orsaken konstateras att pedagogernas inflytande på barns kostvanor, hälsovanor och förhållande till mat är påtagligt klart. I Belsky-modellen illustreras pedagogernas tidigare upplevelser, uppfattningar och tillvägagångssätt hänga samman. Kortfattat handlar Belsky-modellen om varför pedagogerna handlar på ett visst sätt utifrån sin personliga historia (Se Figur 2)

<i>Den egna barndomen</i>	<i>Uppfattningarna</i>	<i>Pedagogens tillvägagångssätt</i>
<i>” Det förväntades att jag sitter tyst vid matbordet. ”</i>	<i>” Jag tänker mig att uppförande är viktigt. ”</i>	<i>” Barnen skall äta innan de tillåts leka. ”</i>
<i>” Jag tvingades äta mat som jag inte gillade. ”</i>	<i>” Känner sympati för selektivt ätande barn. ”</i>	<i>” Jag tvingar inte barnen i mitt klassrum att äta. ”</i>
<i>” Jag hade inte alltid mat hemma. ”</i>	<i>” Det är viktigt att barnen verkligen har ätit innan de skickas hem. ”</i>	<i>” Jag uppmuntrar alltid barnen att äta tillräckligt. ”</i>

Figur 2. Belsky-modellen enligt Swindel, Patterson och Boden (2017)

Swindel, Patterson och Boden (2017) påminner om att upplevelser som pedagogerna har kan vara både positiva och negativa. Upplevelserna kan bidra till djupare förståelse eller alternativt till negativa konsekvenser.

Även Naalisvaara (2014) påminner om pedagogens inflytande på barns ätande. Personalens roll är viktig i handledande av barnet och som personal bör man vara uppmärksam så att de egna åsikterna inte influerar barnets. Statens näringsdelegation (2018) uppmärksammar att vuxnas egna beteende vid bordet påverkar vilka attityder som barngruppen utvecklar. Abdon och Mukherji (2008) instämmer också i att barnen kan bli påverkade ifall personalen visar restriktiva attityder på mat eller åsikter relaterat till kroppsvikt. Barnet upprepar lätt personalens reaktioner på mat. Personalen rekommenderas sitta och äta med barnet. Barnet bör uppmuntras till självständigt deltagande, vilket bidrar till positiva attityder på mat i den tidiga barndomen.

Personalens viktiga roll framträder även Sellers, Russo, Baker och Dennisons (2005) studie som betonar pedagogers yrkesverksamma roll i förebyggande av barns övervikt. Resultatet visar att engagerat stöd från småbarnspedagogiken kan förbättra barns hälsa och välmående. Personalen kan ses som en signifikant resurs i kommunikation med vårdnadshavarna. Personalen har ett mer objektivt synsätt till barnets utveckling. Personalen hade enligt studien mer realistiska perspektiv på barnets fetma än vad vårdnadshavarna har. Studien i sig stärker tanken om pedagogernas uppgift i att främja barns hälsa är märkbar och dessutom att personalen ser på fenomen angående barnet ut ett annorlunda perspektiv än barnets vårdnadshavare, vilket givetvis kan vara till stort nytta för barnet.

Oowski, Göranson & Fjellströms (2013) studie omfattade lärarnas olika roller vid måltidssituationerna. De tre olika rollerna baserade sig på hur läraren i situationen väljer att handla. Den sociala pedagogen (the sociable teacher role) kännetecknades av att göra måltidssituationen till ett socialt sammanhang, där interaktion med barnen står i fokus samt diskussion. Pedagogen utgick från barnens intresse vid diskussionerna. Den lärande pedagogen (the educating teacher) ansåg lärandet centralt. Lärande om själva maten och matsituationen. Det handlade om ett vuxenstyrt sätt att förmedla normer och regler till barnen. Läraren försökte också i denna modell påverka barns ätande. Den undvikande pedagogen (the evasive teacher role) hade en mer passiv roll och beteende kunde inte relateras till måltidspedagogik. Sammanfattningsvis konstateras att läraren måste vara utbildad och medveten om sin egen roll i måltidspedagogiken. Användning av ramverket (ACTS Adult- to Child-oriented Teacher Role Framework for School Meals) som skapades utifrån studien kan ses användbart för att definiera roller pedagogen kan ha i måltidssituationer. Måltidssituationer i småbarnspedagogiska miljöer skiljer sig från familjers måltidssituationer. För att analysera pedagogernas tillvägagångssätt skapade Swindle, Sigman-Grant, Branen, Fletcher och Johnson (2018) ett verktyg för att kartlägga tillvägagångssätt i måltidspedagogiken. De strukturella måltidsstrategierna, verbala

måltidsstrategierna och uppfattningarna av måltidssituationerna skapades på bas av hur pedagogens attityder och övertygelser kommer till uttryck i måltidssituationen. Studien lyckades belysa både bra praktik och utvecklingsbehov. Med betoning på att utveckla pedagogers eget agerande i måltidssituationer kan självrapporteringsinstrument vara välfungerande för att illustrera uppfattningar och strategier som personalen tyr sig till relaterat till måltidspedagogik

2.3 Barn med ätstörningar och utmaningar i ätande

I detta avsnitt presenteras barns ätstörningar noggrannare. Avhandlingens syfte är att ta reda på personalens uppfattningar om att stöda barn med ätstörning, oberoende av den egentliga orsaken till utmaningarna. Det kan ses väsentligt att personalen inom småbarnspedagogiken har kompetens om ätstörningar, eftersom orsakerna kan vara både atypiska och naturliga utvecklingsfaser. Statens näringsdelegation (2018) lyfter fram att barn som visar upp ett problematiskt beteende i måltidssituationerna måste bemötas på ett sensitivt sätt. Personalen skall tillsammans med barnets vårdnadshavare hjälpa barnet och sträva efter en lösning. I och med detta är personalens kompetens oerhört betydelsefull.

2.3.1 Olika typer av ätstörningar

Field, Garland och Williams (2003) delar in ätstörningar i fem huvudtyper: Matvägran, två olika typers selektivitet, oralmotoriska svårigheter och dysfagi. *Matvägran* innebär att barnet vägrar äta en stor del av all mat eller praktiskt taget allt, vilket leder till att barnet inte får tillräckligt med mat. *Matselektivitet beroende på konsistens* (selectivity by texture) handlar om att barnet vägrar äta en viss typ av mat medan *matselektivitet beroende på mat* (selectivity by type) innebär att barnet konsekvent äter enbart ett få tal livsmedel. *Oralmotoriska svårigheter* innebär svårighet i fråga om att tugga eller i tungans rörelse. Problem med munmotoriken kan också vara orsak till ätsvårighet. *Dysfagi* innebär svårighet att svälja. I en undersökning om barn med ätstörning framkom att (80 %) av barnen med funktionsvariation (autismspektrum, cp och Downs syndrom) har någon form av svårigheter i fråga om ätandet. Selektivt ätande var vanligt med barn med autismspektrum. Mäntymaa, Luoma och Puura (2013) nämner att olika ätstörningar är rätt vanliga hos barn. En andel av barn på 20–40 % uppskattas ha problem med

ätande. Allvarliga ätstörningar är mer sällsynta och förekommer hos 1–3 % av barnen.

Abdon och Mukherji (2008) presenterar olika beteendemönster som förekommer vid måltidssituationer och ofta är relaterade till ätstörningar. Det kan handla bland annat om utmaningar i matsituationer som gör måltidssituationen obehaglig. Ätande av små mängder livsmedel, kräsenhet och att själva ätande tar lång tid kännetecknar också ätstörningar. Luoma, Mäntymaa och Tamminen (2000) tillägger att barns problem ifråga om ätande kan framkomma på olika sätt som till exempel illamående och undangömmande av maten. Barnet kan även avstå från maten, få ett raseriutbrott eller förlorat intresse för maten.

2.3.2 Neofobi

Barns neofobi handlar om rädslan eller vägran att äta ny mat, som barnet inte känner till. Av svår neofobi lider uppskattningsvis 20–30 % av barnen. Neofobi varierar från individ till individ, även om nästan alla barn i under skolålder någon gång kan upptäckas ha faser av neofobi. Neofobi kan gradvis upphöra att synas efter småbarnstiden, och vid 8-års ålder kan intresse för nya maträtter åter väckas, dock kan neofobi följa med till vuxen ålder. Neofobi ses till en stor del vara genetiskt upptill 78 %, medan resten kan förklaras med miljöns påverkan. Neofobi associeras med mindre hälsosamma matval och konsumtion av mindre näringsintag. Dessutom kompliceras individens möjlighet till att följa kostrekommendationerna (Knaapila Sandell, Vaarno, Hoppu, Puolimatka, Kaljonen & Lagström, 2015; Sepp, Höijer och Wendin 2016; Sepp, 2013; Wrangle & Cooke, 2008). Luoma, Mäntymaa och Tamminen (2000) konstaterar att även om anorexi framkommer bland småbarn är det sällsynt, medan olika slag av problem i ätande är relativt vanligt. För de flesta barnen framkommer problem i ätande för korta perioder eller är tillfälliga. Utmaningar i ätande och aptit kan framkomma i samband med problem i barnets växelverkan eller i samband med barns psykiska störningar. Ingall och Johansen (2014) tillägger att oviljan till ätande också kan bero på en medfödd svaghet i reglering av mättnad och hunger. En behandlingsmodell för att uppmuntra barnet i stället för stress under måltiden har fått goda resultat. Enligt en studie om selektivt ätande barn presenteras ett tydligt samband mellan magbesvär; förstoppning och oviljan att äta. Barnet magbesvär leder till att barnet avstår från att äta på grund av smärta (Taylor, Northstone, Wernimont & Emmett, 2016).

2.3.3 Aversion

Aversion handlar om en stark motvilja att äta ett specifikt livsmedel. Aversion är ofta något man lärt sig. Aversion i sig har inte en större inverkan på hälsan eftersom individer ofta har vissa livsmedel de har aversion mot. Aversion kan ha en effekt på kvalitén av måltiderna. Ett tydligt samband med lägre frukt och grönsaks ätande har hittats i samband med barn och vuxnas aversion. Individer med fler mataversioner tenderar att inte prova nya livsmedel (Sepp, 2002; Kanaapila, Sandell & Lagström, 2018; Zarychta, Horodyska, Gan, Chan, Wiggers, Wolfenden, Bober & Luszczynska, 2019).

Det finns barn som äter väldigt lite och matvägrar. Situationerna kan skapa oro och frustration. Så länge barnet växer och mår bra skall det inte finnas anledning till en större oro. De flesta barn har perioder med utmaningar i ätande (Sepp, 2013). Luoma, Mäntymaa och Puura (2013) påminner om att de olika problemen i ätandet kan påverka barns växt och utveckling i hög grad och kan till och med medfölja till vuxenålder. Luoma, Mäntymaa och Tamminen (2000) sammanfattar att ättsvårigheterna i barndomen kan vara olika, svårighetsgraden kan variera dessutom kan uppkomsten vara atypisk. Igenkännande av ätstörningar är viktigt, även om endast en del av problem i ätande verkligen kan leda till allvarliga följder för hälsan. Det tidiga ingripande är till en stor hjälp och en stor nytta för individen speciellt om orsaken till barnets ätstörning är ångest eller rädsla.

Orsakerna till barns problem med ätande kan finnas i själva interaktionen mellan barnet och den vuxne, men också posttraumatiska stressreaktioner kan orsaka problem i barns ätande. Ibland kan matallergi vara förklaring till problem med ätande. Barn med autism lider ofta av högkänslighet. Även högkänslighet kan orsaka utmaningar med ätande (Luoma, Mäntymaa & Puura, 2013). Mot bakgrund av detta tyder också Farrows och Coulthards (2012) studie på att barn med ångest och högkänslighet förknippades med selektivt ätande. Den stora känsligheten för de sensoriska uttrycken bidrar till barns selektiva ätande. Chistol, Bandini, Must, Phillips, Cermak och Curtin (2018) visade i sin studie att barn med autismspektrum är sensoriskt känsliga, till mat med grövre konsistens, olika lukt- och smakintryck.

Generellt kan man konstatera att det är väsentligt att belysa olika orsaker till ätstörningar, eftersom orsakernas spektrum är väldigt brett. Orsakerna till ätstörningar kan vara vanliga faser i barns utvecklingen, biologiska orsaker men också utvecklade preferenser till exempel att barn i allmänhet föredrar ofta att äta livsmedel en i taget i stället för en blandad röra (Cashdan, 1998). Negativa upplevelserna i matsituationen kan i värsta fall leda till ätstörning, därmed är atmosfären och barnens självreglering viktiga faktorer för personalen att begrunda

(Abdon & Mukherji, 2008).

Sammanfattningsvis kan det konstateras att det är viktigt att personalen inom småbarnspedagogik har kunskap om ätstörningar, då kan personalen ha en djupare förståelse för barnets eventuella svåra och utmanade beteende vid matbordet. Det sensitiva bemötandet är viktigt och att matsituationen upplevs som positiv. Tidigare studie tyder på att det finns olika orsaker till ätstörningar, vilket kan därav konstateras vara ett mångfasetterat fenomen som kräver djupare kunskap.

3 Det sociokulturella perspektivet på måltidspedagogik

Avhandlingens teoretiska referensram baserar sig på den sociokulturella teorin för lärande. I detta kapitel presenteras det sociala samspelet som grund för lärande och socialisation samt den närmaste utvecklingszonen presenteras i relation till måltidspedagogik. Språkinläringens och samtalandets betydelse diskuteras framöver.

Måltidssituationen är ett socialt samspel i vilken personalen under de flesta måltider äter tillsammans med barnen. Det sociala samspelet och interaktion mellan pedagogen och barnet kan ses bidra till lärande. I en måltidssituation finns flera aspekter som kan anses påverka barns lärande om mat, uppfattningar om mat och agerande i matsituationen. Personalens sätt att diskutera med barnen i måltidssituationen, att uppmuntra barnen att äta tillräckligt och att medvetet påverka barns matvanor sker i den sociala interaktionen (Statens näringsdelegation, 2018; Utbildningsstyrelsen, 2018).

Grunden i det sociokulturella perspektivet på utvecklingen och lärande är hur människor handlar i samspel med andra. Det mänskliga handlandet placeras i sociala kontexter. Således handlar människan tillsammans med andra i olika sociala situationer alltså är måltidssituationen en social kontext i vilken lärande sker. Det handlar om direkta men också indirekta samspel. I denna kontext kan man tänka att den direkta diskussionen till barnen under måltiderna men också det som sker mellan vuxna. Människan lär sig agera inom en viss social praxis, alltså tillsammans med andra människor till exempel bordsseder, vett och etikett. De sociala handlingarna kan sällan förklaras via genetiska eller biologiska skäl, eftersom individen lär sig handla genom sociala erfarenheter (Säljö, 2000). Mot bakgrund till Säljö kan man konstatera att barns lärande i måltidssituationer sker konstant. Det sociokulturella perspektivet utgår från lärande och utveckling tillsammans med andra. Genom att förklara vad som sker i lekar och interaktion blir barnet delaktigt i hur andra i dess omgivning uppfattar och förklarar företeelser.

3.1.1 En måltidspedagog är en språkpedagog

Beals (1997) longitudinella studie om vuxnas språkanvändning under måltider stärker tanken om personalens viktiga roll under måltiderna. Den vuxnas användning av sällsynta ord under måltiderna bidrog till mer utvecklat ordförråd hos barn. Vuxnas insats att målmedvetet diskutera och använda nya ord bidrog dessutom till senare större ordförråd hos barnen (Beals, 1997). Vygotsky poängterar vardagsbegreppens betydelse vilket innebär för barnen ord som uppstått genom interaktion och språklig mediering. Orden som barnen lär sig via

förstahandserfarenheter uppfattas genom att se och observera medan de abstrakta och generella begreppen introduceras till barnet av personalen (Smidt, 2010). Barnen får alltså ett ordförråd via sina förstahandserfarenheter om mat men personalen har en viktig roll att erbjuda mer specifik matvokabulär. Beals och Smidt understryker personalens möjligheter i måltidspedagogik att introducera barnen nya ord. Språkanvändning och kommunikation är grunden mellan barnen och omgivningen (Säljö, 2000). Genom att pedagogen förklarar och handleder i måltidssituationen får barnet uppfattningar, tankar och kunskap. Den sociala situationen och interaktionen bidrar till barns lärande. Säljö (2000) hävdar att individen i varje sociala sammanhang har möjlighet att ta till sig eller ta över kunskap.

Eidevald (2009) resonerar kring samtal under måltiderna i småbarnspedagogiken och argumenterar att det skulle vara viktigt att inte ställa slutna frågor, vilket vid upprepade tillfällen leder till förväntade svar och lägger pedagogen ständigt i centrum. När den vuxna oavsett står för det mesta i fokus handlar det om makt, genom att frågorna är kontrollerande. Att berika barnets språk görs med utgångspunkt i vad barnen vill diskutera. I stället för en frågande måltid där personalen ställer frågor kunde måltiden ses som en lyssnande måltid, då personalen ger mer utrymme för barnen och tillåter fri diskussion mellan barnen. Det viktiga som poängteras är att personalen hittar ett sätt att positionera sig och ständigt granska hur man som vuxen begränsar barns handlingar i det sociala samspelet.

Barnet är alltså enligt Vygostky (1978) aktivt agerande i de pedagogiska processerna. Det handlar inte om en vuxenstyrd ensidig aktivitet. Barnet står i fokus i processen, i kontrast till detta skriver Eidevald (2009) om djupare förståelse för samtalade i det sociala samspelet som sker under måltiderna, att motivera barnen till dialog med varandra eller att alternativt ställa frågor till barnet kan ses vara en gynnsam möjlighet för att bidra till diskussion. Då personalen ställer slutna frågor med förut tänkta svar bidrar det inte till djupare diskussion. Utifrån Eidevalds (2009) resonemang kan man reflektera över personalens sätt att uppfatta sig som samtalsledare och dessutom fundera över hurdana frågor som ställs vid matbordet. Enligt Grunderna för planen för småbarnspedagogik är pedagogens uppgift att berika ordförrådet om mat via samtal. De sociala situationerna innefattar undervisning och fostran. Barnet skall lära sig kommunicera med varandra. Måltidsituationen är dagligen återkommande tillfällen som möjliggör ett tillfälle att lära ta hand om sig själv (Utbildningsstyrelsen, 2018).

3.1.2 Personalen och barnet – den närmaste utvecklingszonen

Med den närmaste utvecklingszonen menar Vygotsky vad en person själv kan utföra utan hjälp av någon annan. Med begreppet utvecklingszon, lägger Vygotsky vikten på att det inte gäller den kunskap som barnet eller den mer kompetenta har. Snarare innebär utvecklingszonen den potential som finns och hur barnet och den mer kunnige handlar tillsammans. Utvecklingszonen kan beskrivas vara ett tillstånd som barnet befinner sig i som mottaglig av förklaringar och stöd av en mer kompetent person (Säljö, 2000). Ett exempel på detta kunde vara att tillsammans med personalen har barngruppen möjlighet att nå nya smakpreferenser, vilket barnet inte kunde klara av själv (Hoppu, Prinz, Ojansivu, Laaksonen & Sandell, 2015; Sepp & Höjer, 2016).

Jacobsson (2012) lyfter specifikt fram den avgörande innebörden av mellanmänniska relationer. Den närmaste utvecklingszonen handlar om situationer där barn och vuxna samarbetar och integrerar. Det är ändå märkbart att se situationen som ömsesidigt lärande. Naalisvaara (2014) poängterar att måltidspedagogik kan studeras ur den närmaste utvecklingszonen. I måltidssituationen kan barnet anses befinna sig på en zon i vilken hen klarar av att agera till en del på egenhand, till exempel avgöra hur mycket mat hen vill ha. Följande potentiella nivåer når barnet tillsammans med pedagogen och jämnåriga barn i gruppen. Det är precis som Smidt (2010) skriver att processen i närmaste utvecklingszonen inte endast är överförande av kunskap och kompetens, utan behandlande av inspiration, samarbete och förmedling. Jakobsson (2012) framför att genom att omformulerande och argumenterande utvecklas ny kunskap. Att lyssna på andra i de sociala sammanhang leder till mediering av nya föreställningar, vilket i sig erbjuder en möjlighet för individen att se på saker ur en annan synvinkel och på grund av detta få nya tankegångar. Måltidsdiskussionerna är ett bra exempel på hur barn kan få nya tankegångar.

Kärnan i den närmaste utvecklingszonen är potential. Det handlar om vad barnet gör och vad barnet kunde nå upp till med hjälp av personalens handledande. Fasen mellan barnets nuvarande handlingssätt och den potentiella nivån kallas alltså närmaste utvecklingszonen. Personalens roll är tydligt markant likaledes barnets roll (Smidt, 2010).

Vygotsky menade att imitation är utgångspunkten för lärande i den närmaste utvecklingszonen. Imiterande och att få hjälp är inte en svaghet utan ett märke på att lärandeprocessen är i gång. Det som barnet imiterar väljs ut av barnet själv och är alltid i relation till barnets potentiella utvecklingsnivå. Undervisning präglas av dialogen mellan barnet och pedagogen. Språkets betydelse är speciellt viktigt i och med att det sociala redskapet för

överföring av strategier men också lagring av ny kunskap sker med hjälp av språket. Undervisningen bör också bidra till intresse (Bråten & Thurmann-Moe, 1996; Smidt, 2010).

I den sociala matsituationen fungerar pedagogerna som förebilder och även barnen i gruppen är förebilder för varandra. Harte, Theobald och Trost (2019) belyser specifikt måltiderna inom småbarnspedagogiken vara kulturella fenomen som skapas tillsammans med personalen och barnen. Måltidssituationen är ett tillfälle för socialisation. Johansson och Pramling Samuelsson (2012) beskriver också måltidssituationen som en händelse där kulturella, samhälleliga och personliga uttryck kommer till uppsyn. Kommunikation och samspel blir möjliga i de bordsgrupper barnen sitter. Måltiden innehåller flera moment som bidrar till lärande, omsorg och närhet. Därutom definierar Smidt (2010) kultur vara något som man är en del av, men som man ofta inte reflekterar om vad som gör att man är den man är inom kulturen i fråga.

Den sociala interaktionen mellan barnet och pedagogen är som grund för kognitiv socialisering. Socialisationen resulterar till attityder, värden och kognitiva och språkliga kompetenser. Barnen utvecklar sina kompetenser utifrån diverse mallar i relation till situationer med vuxna och andra deltagarna i sociala situationer. Därmed kan man personalens egna erfarenheter och utsagor om mat, attityder till mat och förhållningssätt inom måltidspedagogik strakt förmedlas till barnen och påverkar inläringssituationen. Sammanfattningsvis kan man konstatera det sociala samspelet vara viktigt vid måltidssituationen ur alla synvinklar med tanke på barns lärande, socialisering, spårutveckling och deltagande. Personalen skall fungera som förebilder för barn (Osowski, Göransson & Fjellström, 2013; Portes & Vadeboncœur, 2003; Swindel, Patterson & Boden, 2017).

Klette, Drugli och Aandahl (2018) studerade måltidssituationer inom småbarnspedagogiken via videoinspelning. I studien framkom en begränsad interaktion mellan pedagogen och barnen. Pedagogen fokuserade mest på utdelande av maten. Lärande, muntliga stödet och positiva uppmuntran var marginell. En pedagog som vandrar fram och tillbaka i måltidssituationen kan ha svårt att bidra till en ömsesidig interaktion tillsammans med barnen. Flera av barnen i studien fick sitta och vänta en lång tid före måltiden påbörjade, detta kan vara väldigt krävande för småbarn. *Grunderna för planen för småbarnspedagogik* 2018 beskriver de ömsesidiga interaktionen och bemötande av barnet som grund för omsorg och fostra (Utbildningsstyrelsen, 2018.)

Sammanfattningsvis kan man konstatera att det sociokulturella perspektivet på måltidspedagogik belyser det sociala aspekten på matstunden. Eidevald (2009) lyfter fram diskussionen viktiga roll i matsituationen. Mot bakgrund av Klette, Drugli och Aandahl (2018)

studie kan det konstateras att det krävs kunskap av personalen att kunna medverka i den sociala situationen så att fokuset inte är på utdelande av maten utan personalen förhåller sig till ett måltidspedagogiskt synsätt.

4 Forskningsansats, datainsamlingsmetod och material

I detta kapitel presenteras den fenomenografiska forskningsansatsen. Därefter behandlas den utvalda datainsamlingsmetoden dvs. den kvalitativa intervjun grundligare. Slutligen ingår en grundligare redovisning och en noggrannare beskrivning av valet av respondenter.

4.1 Fenomenografisk forskningsansats

Utifrån syftet med denna studie är den kvalitativa metoden ett rimligt val för att samla in data av enskilda personer. Ansatsen i denna studie är fenomenografisk, eftersom syftet med studien är att undersöka hur personalen inom småbarnspedagogik uppfattar måltidssituationerna pedagogiskt och hur barn med ätstörningar uppfattas stödas. Syftet är att få en ökad kunskap om temat. Marton och Booth (2000) sammanfattar att fenomenografins intresse ligger i att beskriva människors variation att se på omvärlden. Forskaren lär sig om ett fenomen genom att ta del av hur fenomenet erfaras av respondenterna.

Enligt Dahlgren och Johansson (2019) handlar fenomenografi som forskningsansats om att analysera data från enskilda intervjuer. Ansatsen är speciellt lämplig för att beskriva och analysera den enskilda individens uppfattningar om fenomen i omvärlden. Halvstrukturerade intervjuer används ofta som datainsamlingsmetod i den fenomenografiska forskningsansatsen. Fokuset ligger i variationen av uppfattningar med tanke på hur personerna förstår sin omvärld. En uppfattning är ett sätt att förstå eller erfara något. Ansatsen bidrar till en urholkad förståelse av det mänskliga lärandet och dessutom försöker man begripa omvärlden som en konsekvens av lärande. Marton och Booth (2000) tillägger att för att förstå hur individen hanterar olika fenomen eller situationer måste man koppla det till hur själva fenomen erfars. Människans sätt att erfara och agera är integrerade.

Begreppet uppfattning är centralt i fenomenografien och med det menas att individen antas koppla samman tankar om omvärlden och sig själv. Eftersom uppfattningarna är begynnelsepunkten i fenomenografi, är det grundläggande hur mening skapas och omvärlden gestaltas enligt personen. En uppfattning handlar om vilket tankesätt och vilken tolkning individen har av att erfara något (Dahlgren & Johansson, 2019; Patel & Davison, 2013).

Människors uppfattningar om olika fenomen kan variera enligt utbildning, ålder, livserfarenheter och kön. Uppfattning kan konstateras vara ett dynamiskt fenomen i och med att en persons uppfattning kan förändras med tiden. Enligt fenomenografien existerar enbart en

värld utifrån vilken olika person skapar olika uppfattningar (Metsämuuronen, 2008).

Forskningsfrågorna i den fenomenografiska undersökningen skall efterlysa personers uppfattningar. I stället för att fråga informanterna rakt på sak kan frågorna vara inbäddade. I denna forskning är case-frågorna en form att fånga uppfattningar om måltidssituationer och stödåtgärder på ett annat sätt. Precis som Dahlgren och Johannsson (2019) också konstaterar kan olika tekniker användas i intervjun för att få fram respondentens uppfattningar.

4.2 Den kvalitativa forskningsintervjun

Den kvalitativa forskningsintervjun skapar en möjlighet att förstå världen från respondenters synvinkel. Grunden är att utveckla mening utifrån intervjupersonernas erfarenheter. I intervjun beskriver respondenten sina uppfattningar med egna ord i form av ett samtal. Det finns inga strikta regler för intervjun utan lyssnande till respondenten är det viktigaste. (Kvale & Brinkman, 2017; Patel & Davidson, 2013; Yin, 2013)

För att få svar på forskningsfrågorna har jag valt att intervjua personal inom småbarnspedagogik. Trost (2010) skriver att forskningsmässiga intervjuer har som syfte att föra forskning framåt. Målsättningen är att forskarna lär oss mer av den verklighet vi lever i. Patel och Davidson (2013) instämmer i att i användning av kvalitativa metoder eftersträvas en djupare förståelse. Enligt Kvale och Brinkman (2015) är intervju ett samtal med syfte. I denna studie är syftet som tidigare nämnts att få reda på personalens uppfattningar och på grund av detta är det logiskt att intervjun används som datainsamlingsmetod.

Dahlgren och Johannsson (2019) tillägger att de fenomenografiska intervjuerna ofta är halvstrukturerade. Det grundläggande är att få omfattande och innehållsrika svar. Därmed är poängen att frågorna görs så att respondenten på alla möjliga sätt kan förklara sina tankar och uppfattningar. Precis som Yin (2013) konstaterar är frågorna öppna, för att respondenten hindras att svara med ett enda ord. I denna studie var frågorna korta och planerades vara lätta att begripa för att möjliggöra respondenternas detaljerade och fullständiga svar.

Förverkligande av datainsamlingen för denna avhandling planerades noggrant i förväg. Som ett medvetet val skickades frågorna inte ut på förhand. Intervjufrågorna diskuterades under intervjutillfället. Dels med den anledningen att respondenterna inte skulle tänka ut svaren i förväg, dels för att fånga de spontana uppfattningarna av fenomenet. Metsämuuronen (2008) påpekar också att semistrukturerade intervjuer kan vara bra att använda i det fallet att frågorna och fenomenen uppfattas vara känsliga. Mot bakgrund av Metsämuuroses argument har det i denna avhandling uppmärksammats att störningar och olika tillvägagångssätt vid måltidssituationer kan väcka olika känslor och upplevelser i respondenten.

De centrala aspekterna försöker i denna studie fångas via de olika intervjufrågorna som bidrar till berättande samtal. Kvale och Brinkman (2014) menar att intervjuer främst skall vara deskriptiva och försöka utforska centrala infallsvinklar i respondentens livsvärld. Trost (2010) tillägger att intervjuaren aktivt skall lyssna till respondenten och att frågandet inte skall bli ifrågasättande. Kategorierna i resultaten är numrerade för att underlätta läsande av resultaten.

Kategorierna är jämställda med varandra även om de är numrerade. I denna studie är kategorierna presenterade i ett horisontalt system, vilket enligt Uljens (1989) innebär att kategorierna ses som jämbördiga i förhållande till varandra.

4.3 Val av respondenter

Intervjuerna är genomförda under våren 2021. Åtta respondenter som var verksamma i barngrupper med barn i åldern 0–6 år deltog i studien. Kvale och Brinkman (2014) skriver att antalet respondenter grundar sig på undersökningens syfte. Åtta pedagoger var ett rimligt val eftersom intervjuerna var utförliga och informativa.

Som personal inkluderas i denna avhandling både lärare inom småbarnspedagogik, barnskötare inom småbarnspedagogik, biträden och assistenter inom småbarnspedagogik. Det medvetna valet att respondenterna representerar olika yrkeskategorier motiveras av att resultaten skall kunna spegla den verkliga måltidsituationen i vilken ett mångprofessionellt team ingår. Ett avsiktligt val är att intervjupersonerna inte presenteras för sig för att garantera anonymitet. Alla intervjupersoner hade erfarenhet på 5 till 28 år av arbetet inom småbarnspedagogiken. Majoriteten av respondenterna hade arbetat över tio år inom småbarnspedagogik. I de enstaka citaten framkommer inte uppgifter (barngrupp, arbetserfarenhet etcetera) som kan förknippas till respondenten.

Daghemmens föreståndare kontaktades och respondenterna ombads delta i intervju enligt eget intresse. För att få en bredare bild av fenomenet förväntades respondenterna arbeta i olika barngrupper och på olika enheter. Utgångspunkten till att respondenterna skulle arbeta på olika enheter var för att få en omfattande syn på verkligheten. Intervjupersonerna var från två storstäder och två större kommuner i Nyland.

Som tidigare konstaterats hade jag med avsikt bestämt att alla yrkesgrupper inom småbarnspedagogik fick möjlighet att delta i studien, vilket jag ansåg vara viktigt i och med att alla i det mångprofessionella teamet medverkar i måltidssituationen. Beslutet gjordes också för att få en bredare syn på fenomenet och inte endast en viss yrkesgrupps uppfattningar.

Kön	Man (1) Kvinnor (7)
Arbetserfarenhet	5–9 år (3) 10–28 år (5)
Utbildning	Lärare inom småbarnspedagogik (5) Barnskötare inom småbarnspedagogik (2) Annan: assistent/biträde (1)
Verksam i barngrupp i åldern:	0–3 år (1) 3–5 år (3) 1–5 år (3) Förskola (1)
Arbetsgivare:	Kommunala sektorn (4) Privata sektorn (4)

Figur 3. Information om respondenter

Arbetserfarenhet, utbildning, ålder och kön kan påverka människors uppfattningar av ett och samma fenomen (Metsämuuronen, 2008), därför presenteras den väsentliga informationen för läsaren. (Se Figur 3). Uppfattningarna som studien strävar efter att belysa kopplas inte heller till ålder, utbildning eller arbetserfarenhet, eftersom det inte tjänar forskningens syfte.

4.4 Forskningens genomförande

I detta avsnitt presenteras fördjupat genomförande av den empiriska undersökningen och medvetna val som gjorts under genomförandet av studien. Efter det presenteras utförligt bearbetning och analys av materialet. I samband med analysen beskrivs den fenomenografiska analysmetoden. Avslutningsvis reflekteras forskningens etiska aspekter.

Det empiriska materialet samlades in efter godkänt forskningstillstånd, med ändamålet att intervjua sju till nio pedagoger i en stor stad med flera verksamhetsställen. På grund av utmaningen att nå intresserade respondenter anhölls senare forskningstillstånd också till privata sektorn, vilket möjliggjorde ett urval på totalt åtta personer.

Chefer för småbarnspedagogik och daghemsföreståndare kontaktades per telefon och mejl för att grundligt förklara studiens syfte. I vissa fall bad föreståndaren de frivilliga att kontakta forskaren medan en del respondenters kontaktuppgifter skickades av föreståndarna till mig för att jag skulle kontakta dem och komma överens om en lämplig tidpunkt för intervju. En stor andel tackade nej till att delta i forskningen på grund av rådande omständigheter. Ett

informationsmejl och ett deltagande för samtycke som bilaga i e-post skickades ut till alla respondenter (se bilaga 1).

Betydelsen av case-frågor diskuterades i planeringsskedet med handledaren (se bilaga 2). Case-frågorna finns i slutet av intervjuguiden. Syftet med case-frågorna var att på ett annat sätt få svar på forskningsfrågorna. Case-frågorna fungerade som ett bra tillägg till intervjufrågorna genom att inbäddat efterfråga uppfattningar. Syftet var att minimera respondenters möjlighet till att ge ett förväntat svar. Frågorna baserade sig på olika exempel på måltidssituationer personalen kan råka ut för.

Respondenterna fick själva avgöra den bästa tiden för intervjun per e-post eller telefon. Intervjuerna genomfördes på grund av den rådande Covid-19-epidemin via verktyget Zoom på distans. Eftersom det rådde rekommendationer om att minska på sociala kontakter genomfördes intervjuerna på distans. Varje respondent fick i god tid efter överenskommen tidpunkt en inbjudan till intervjun per e-post, med länken till det digitala mötet. I början av intervjun poängterade jag meningen med studien och dessutom dubbelkollades respondentens godkännande av inspelande av samtalet för senare analysering. Intervjuerna genomfördes i mars och april 2021. Gillham (2013) påminner om att forskningens syfte bör förklaras i början av intervjun, liksom en förklaring till inspelning. Av den orsaken poängterade jag att för att den grundliga analysen skulle möjliggöras och för att jag som forskare skall kunna ha möjlighet att gå tillbaka till det empiriska materialet bad jag respondenten att få spela in intervjun i sin helhet. Alla respondenter gav sitt godkännande.

4.5 Bearbetning och analys

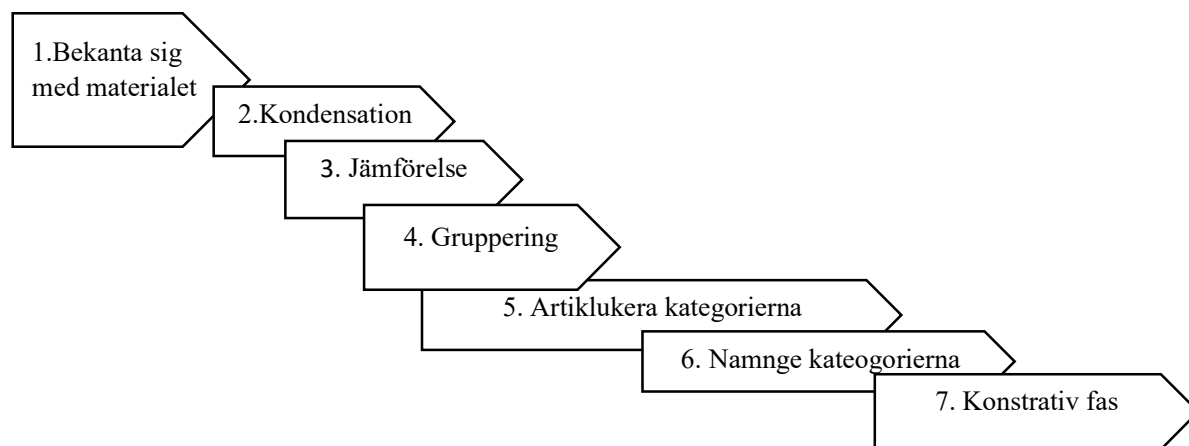
Efter varje enskild intervju transkriberades intervjuerna. Gillham (2008) resonerar att intervjuerna helst skall transkriberas i mån av möjlighet rakt efter intervjun. Det har sina fördelar eftersom intervjun är i färskt minne. Intervjuerna pågick mellan 40 minuter och 65 minuter i totalt sju timmar. Under transkriberingen normaliserades respondenternas svar. Då respondenten nämnde namn på enheter för småbarnspedagogik, arbetskommuner, arbetslag, barngrupper, föreståndare eller andra igenkännbara namn byttes informationen ut, så att den utlovade anonymiteten hölls och för att intervjupersonerna inte senare kan kännas igen.

Det är väsentligt att fenomenografiska intervjuer spelas in. För att en utförlig och grundlig bearbetning och analysering av materialet skall kunna ske skrivs intervjuerna ut i sin helhet (Dahlgren & Johannsson, 2019). Av denna anledning skrevs transkriberades materialet noggrant ut i sin helhet, vilket i detta fall innebär att det också antecknades inom parentes ifall

respondenten kroppsspråk och gester var avvikande eller meningsfullt men också ifall respondenten demonstrerade något med kroppen. Dessutom noterades långa pauser i transkribering av materialet. Gillham (2008) påminner att förlusten i det transkriberade materialet är tempo, tonläge och betoning. På bas av detta valdes att inom parentes tillägga viktig information.

Bogdan och Biklen (2007) preciserar dataanalysen i kvalitativa forskningen som ett förlopp i vilken forskaren planmässigt undersöker och arrangerar sitt datamaterial för att komma fram till ett resultat. I kvalitativa forskningen arbetar forskaren effektivt med sitt data, genom att ställa i ordning, kategorisera och söka efter mönster (Fejes & Thornberg, 2019). Larsson (1986) sammanfattar att kärnan i den fenomenografiska analysen är jämförelsen mellan respondenternas svar och det ständiga sökandet av likheter och olikheter. Genom att väga skillnaderna mot varandra och synliggöra likheterna i respondenternas uppfattningar ser forskaren det typiska draget för en uppfattning.

Inledningsvis börjades analyseringsarbetet efter att material var transkriberat. Analyseringen utgick ur den fenomenografiska analysmodellen. Den fenomenografiska analysmodellen kan se olika ut men i denna avhandling har jag som forskare utgått från Dahlgren och Fallbergs (1991) sju stegs modell (Dahlgren och Johansson 2015) (Se Figur 4).

Figur 4. Sju stegs modellen enligt Dahlgren och Fallberg (1991)

Det första steget i analysarbetet är att *bekanta sig med materialet*. Det transkriberade texterna lyssnades till och lästes igenom ett flertal gånger. Under genomläsningen av det transkriberade materialet fördes korta anteckningar i sidmarginalen på de utskrivna intervjuerna. I det andra steget av analysprocessen startar själva analysprocessen och kallas därför *kondensation*. De betydelsefulla och signifikanta utsagorna som tydligt var relaterade till forskningsfrågorna

färgades med röd penna i det transkriberade materialet. På detta sätt valdes det icke relevanta informationen bort, då det väsentliga färgades fram.

Till följande jämfördes de olika färgade delarna med varandra. Genom att jämföra materialet, hittades skillnader och olikheter i data. Personalens olika uppfattningar om måltidssituationer utifrån bland annat lärande, diskussion, socialisering och utmaningar noterades. Grunden var att utforska skillnaderna och variationen men för att det kunde vara möjligt söktes också likheterna fram. Likheterna var till exempel att de flesta uppfattade måltiderna som lunga situationer inom småbarnspedagogiken. Efter att jämförelsen var omsorgsfullt gjord, vilket utgjorde det fjärde steget i processen, var det naturligt att övergå till det femte skedet att *gruppera* olikheterna och motsvarigheterna för analysering. I skilda Word-dokument för båda forskningsfrågorna kopierades utsagorna för djupare analys. Likheterna och olikheterna grupperades i dokumentet för att synliggöra de utsagor som respondenterna hade variation i, men också likheter i. Då gruppering av data skett på börjades det femte skedet av analyseringsprocessen: *artikulerande av kategorierna*. I den femte skedet av analyseringen försökte de innersta väsen av uppfattningarna upptäckas, genom att stryka under det väsentliga i utsagorna. Utsagorna var i de flesta fall relativt långa. Att stryka under nyckelord lättade att upptäcka kärnan i citaten. För att bilda tydliga kategorier strävades efter att variationen i utsagorna inte kunde vara under samma kategori ifall så, etablerades en ny kategori. Den första forskningsfrågan fick tydliga underkategorier för tydlighetens skull. Underkategorierna olikheter i personalens synsätt och förhållningsätt samt underkategorin kunskapsbrist blev skilda kategorier för tydlighetens skull.

Det sjätte skedet i den fenomenografiska analysprocessen innebär *namngivande av kategorierna*, vilket föll naturligt i och med att namnen på kategorin innefattar det mest karakteriserande av de uppfattningar som infaller under den bestämda kategorin. Namnen på kategorierna gjordes informativa för att belysa studiens syfte. För den skull valdes namn på kategorier och underkategorier som tabellen (se kap 5) i början av resultatredovisningen presenterar.

I slutskedet av bearbetning och analysering av materialet i denna kvalitativa forskning granskades alla stycken åter. Alla kategorierna kollades igenom och namnen på kategorierna redigerades vid behov. I den *kontrastiva* fasen granskades ifall de olika delarna/avsnitten ur materialet kunde infalla under fler än en kategori. I detta skede jämfördes varje del noggrant eftersom meningen är att varje kategori är ensam i sitt slag. Också Patel och Davdison (2013) påminner om att kategorierna inte skall överlappa varandra utan skiljas från varandra. I början fanns det fler kategorier, men i denna fas fördes ett par kategorier ihop för att bli ett större

utfallsrum i och med att de på nära håll motsvarade varandra. Underkategorin handledning i måltidsbeteende innefattar också bordsskick samt vett och etikett eftersom de på närhåll handlar om precis samma sak ett förväntat beteende. I den kontrastiva fasen smalt dessa två kategorier samman till en underkategori, vilket var ett tydligt val för att de inte skall överlappa varandra.

Forskaren kategoriserar uppfattningarna i enlighet med deras betydelse. Den olika innebörden försöker redovisas genom en uppsamling av beskrivningskategorier (Metsämuuronen, 2008). Kategorierna i sig försöker belysa verkligheten. Studien utgår ur ett induktivt arbetssätt. Det induktiva tillvägagångssättet syftar till att låta det empiriska materialet leda till begrepp. Insamlade data analyseras och eventuella mönster upptäcks. Via mönstren kan slutsatser eventuellt dras. Det induktiva arbetssättet handlar mera om upptäckandets väg medan det deduktiva arbetssättet handlar om bevisande arbetssätt. Kärnan i det induktiva arbetssättet är att ur enskilda fall formulera en teori (Patel & Davidson 2013; Trost 2010; Yin 2013).

4.6 Reliabilitet och validitet

Validitet innebär giltighet och sanning. Det centrala är om undersökningen verkligen mäter det den borde göra (Kvale & Brinkman, 2014). Patel och Davidson (2013) skriver att validiteten i en kvalitativ forskning innefattar hela forskningsprocessen. Det handlar inte enbart om datainsamlingsmetoden och tydliga regler för validitet kan inte rakt säkerställas. Grunden är bland annat i hur data studeras i meningen av forskarens tolkningar. Validiteten i denna avhandling redogör de olika valen under forskningsprocessens alla skeden. Därför beskrivs noggrant valet av respondenter, metoden och forskningsansatsen. Andersson (1996) påpekar att i fenomenografin är kärnan i trovärdigheten i vilken mån beskrivningskategorierna företräder respondenternas uppfattningar. För att inom fenomenografin nå validitet och reliabilitet har olika tillvägagångssätt utvecklats. Utdrag i form av citat ur materialet visar grunden till beskrivningskategorierna. Enbart tolkningen av materialet uppfyller inte kvalitetsfrågorna i avhandlingen, det handlar om själva genomförande men också diskussionen. Det är viktigt att kategorierna har valida beskrivningar. För detta skäl presenteras en riklig mängd citat för att synliggöra respondenters verkliga mening ordagrant som stöd för kategorierna och tolkningen.

Reliabilitet i sin tur handlar om tillförlitlighet. Reliabilitets begreppet i kvalitativ forskning anses vara nära validitets begreppet. Den lagrade informationen (inspelning) ökar reliabiliteten (Patel & Davidson, 2014). Trost (2010) noterar att reliabilitet inte kan rakt granskas i den kvalitativa metoder, eftersom människans förställningsvärd stegvis förändras,

vilket betyder att bakgrunden till ett svar kan utvecklas. Speciellt människans uppfattningar kan förändras på bas av erfarenheter och ålder, vilket ändrar personens föreställningsvärld (Metsämuuronen, 2008).

I denna avhandling är det flera av citaten med för att låta läsaren ta del av hur resultaten framkommit mot bas av det empiriska materialet. Att presentera rikligt med citat ur intervjuerna har valts också för att öka validiteten och synliggöra konkret de utformade kategorierna som skapats på bas av det empiriska materialet. Gillham (2013) påminner att forskarens tolkningar är subjektivt skapade, vilket existerar även om analysen och kategoriseringen är grundligt genomförd. Det är viktigt att forskaren är medveten om den möjliga subjektiva inflytande i tolkningen.

4.7 Etiska aspekter

Det etiska aspekterna är viktiga i forskning och bör tas i beaktande under hela processen gång. Den finska forskningsetiska delegationen (TENK) har inrättat etiska råd för etiska principer. Riktlinjerna är noggrant följda under studiens alla skeden. I detta kapitel redovisas viktiga etiska övervägandet som gjorts under hela forskningsprocessens gång.

I första kontakten med föreståndare inom småbarnpedagogik klargjordes de etiska principerna. Ett informationsbrev skapades för att skriftligt redogöra för varje enskild respondent de etiska aspekterna. Det handlade om att klargöra att allt material kommer att användas konfidentiellt och respondenterna kan inte igenkännas. Dessutom poängterades flera gånger att deltagande i intervjun är frivilligt och därför ombads de intresserade i första hand ta kontakt med forskaren. Inga specifika personuppgifter samlas in, därför namngavs respondenterna enligt bokstav (respondent -A, respondent -B, osv.) redan vid transkriberings skedet. Det var också viktigt att klargöra studiens syfte och att intervjun inte kräver någon förberedning av respondenten, vilket också påpekades åter i början av intervjuerna. Respondenterna utlovades att innehållet hanteras konfidentiellt och att enstaka respondenterna utlåtande inte kan identifieras. Mot bakgrund av det har jag medvetet valt att respondenterna inte separat presenteras enligt arbetserfarenheter eller annan igenkännbar information.

Trost (2010) konstaterar också det viktiga etiska aspekterna att forskaren från första kontakten med intervjupersonen bör belysa att det som kommuniceras betraktas som konfidentiellt. Det innebär att ingen utomstående kommer att få ta del av det insamlade data. Personer kan inte heller igenkännas. I *Etiska principer för humanforskning och etikprövning inom humanvetenskaperna i Finland* beskrivs bemötande av respondenten som viktigt. Rätten

till att frivilligt delta, avbrytande av forskning och annullerande av samtycket är forsknings deltagaren rättigheter (Forskningsetiska delegationen, 2019). Alla dessa forskningsetiska synpunkter har noggrant reflekteras vid varje skede av denna avhandling. Även om respondenterna ombads skicka samtycke skriftligen, dubbelkollades i början av intervjun att respondenterna verkligen samtycker om att intervjun spelas in. Dessutom nämndes i slutet åter att det empiriska materialet kommer att senare förstöras. En del respondenter visade stort intresse genom att fråga hur de kommer åt den klara avhandlingen då avhandlingen publiceras. Jag informerade respondenterna att eftersom jag inte samlar in personuppgifter är det naturligt att respondenterna själva följer med när avhandlingen publiceras och sedan får ta del av den som de önskat.

Eftersom de forskningsetiska principerna följdes noggrant ombads inte föreståndare att rakt utse personer för intervju utan att efterlysa intresse bland personalen. De intresserade bads kontakta forskaren. Detta påverkade också säkerligen att relativt få frivilliga hörde av sig.

Anonymitet innebär att man inte vet igenkännandetecken eller namn på de intervjuade. Med konfidentialitet menas att inget av det som sagts förs vidare (Trost 2010). Även om jag som forskare vet namnet på intervjupersonen förblir de totalt anonyma genom att intervjupersonernas anonymiseras för läsaren. Det empiriska materialet: inspelningarna och transkriberingarna var kodade med bokstav från första början. Detta gäller också som tidigare nämnts andra igenkännandetecken som till exempel namn på enheten för småbarnspedagogik, barns namn och kollegers namn. Enligt TEKN (2019) innehåller forskningsmaterialet information utifrån vilket det indirekt och direkt kan kopplas till en person. På grund av detta är betydelsen stor att se till att denna möjlighet inte finns. Utifrån den etiska övervägandena har valet av presentation av intervjupersonerna gjorts (se kap 4). För att identifiering av respondenterna inte skall vara möjligt är det ett starkt etiskt val att inte i samband med de enskilda citaten ge ut information om respondentens yrkesgrupp eller arbetserfarenhet. Kvale och Brinkman (2009) påminner också om det etiska perspektivet vid rapportering, vilka följderna kan vara för respondenterna och för den grupp de tillhör. Därmed har inte de olika yrkeskategorierna utsatts för specifikt synliggörande i denna avhandling. I respondenters citat vet inte läsaren om det är till exempel fråga om en lärare inom småbarnspedagogik eller ett biträde inom småbarnspedagogik. Noggrannare presentation av respondentens yrkesgrupp spelar inte större mening för studiens syfte i och med att det inte är relaterat till forskningsfrågan. Forskningsfrågan som lyder hur personalen uppfattar måltidssituationerna innefattar personal med olika utbildningar. Fokus i denna avhandling är inte att jämföra de olika

yrkesgruppernas uppfattningar utan belysa de uppfattningar som existerar inom det småbarnspedagogiska fältet. Därav skall ingen kunna igenkänns mot bakgrund av yrkesgrupp.

5 Resultat

I detta kapitel redovisas undersökningens resultat. I förra kapitel presenterades intervjupersonerna grundligt. För att visa läsaren vem som sagt vad i intervjuerna är de olika respondenterna namngivna enligt bokstav. En bakgrundsöversikt om respondenternas uppfattningar om måltidspedagogik presenteras till en början för att ge mervärde åt uppfattningarna.

Personalens uppfattningar om måltidspedagogik

Som bakgrund för uppfattningarna om måltidssituationerna efterfrågades respondenternas uppfattningar om måltidspedagogik. Majoriteten av respondenterna ansåg begreppet måltidspedagogik vara diffust eller var till en del osäkra när det gällde att förklara begreppet även om de flesta respondenter under intervjun i praktiken visade sig följa måltidspedagogiska principer.

Ah, vad skulle jag säga, praktiken är bekant men kanske inte teorin. På det vi har fundera mycket på, hur vi beter oss vid maten och gör... Men inte just begreppet. (Respondent A)

Ööö. Inte sådär att jag officiellt stött på det. Det är kanske ett begrepp... Nja, jag skulle inte säga att det är bekant. (Respondent D)

Nää, egentligen inte. Jag kan tänka att det handlar om liksom hur måltiderna går och hur mycket det är liksom, hur mycket det är pedagogik, de sen är där är runtom. Det är inte kanske inte bekant, men de blir säkert bekant här under möte. (Respondent E)

Flera respondenter svarar på rak arm att begreppet är svårt att definiera och respondenterna mer sällan hört det användas.

5.1 Personalens uppfattningar om måltidssituationerna

Respondenterna uppfattade generellt måltidssituationerna som viktiga och betydelsefulla. Personalen ansåg att matsituationen innefattar olika aspekter som är viktiga för både barns lärande och utveckling. Efter en grundlig analys fann jag en variation i respondenternas uppfattningar. Efter analysen skapades fyra olika beskrivningskategorier med underkategorier. De fyra beskrivningskategorierna är: *tillfälle till lärande*, *tillfälle till socialt samspel*, *tillfälle för energiintag* och *utmaningar i måltidssituationer*. I tabellen nedan redovisas beskrivningskategorierna och underkategorierna.

Uppfattningar om måltidssituationer	
Beskrivningskategori:	Underkategori:
1. Tillfälle för lärande	1) Integrering av teman inom olika kompetensområden 2) Introduktion till matkultur 3)Handledning i måltidsbeteende
2. Tillfälle för socialt samspel	1) Personalens syn på sin roll i samspelet med barnen 2) Diskussion
3. Tillfälle för energi-intag	1) Utveckling av smakpreferenser 2) Ätande som primärt syfte 3) Utvecklande av självreglering i ätande
4. Utmaningar i måltidssituationer	1) Restriktioner på grund av covid-19 epidemin 2) Tidsbrist 3) Kunskapsbrist 4) Olikheter i personalens synsätt 5) Servicekökens begränsningar

Figur 5. Uppfattningar om måltidssituationer

Kategori 1: Tillfälle för lärande

En del respondenter uppfattade måltidssituationen vara ett tillfälle för att möjliggöra lärande. Uppfattningarna om själva lärandet var olika, och därför skapades underkategorierna. Några respondenter ansåg att fördelen med att målmedvetet integrera lärande i matsituationen medan en del respondenter hade en åsikt om att lärande sker vid sidan om ätande. Lärostoff kunde naturligt integreras i måltiderna. Respondenterna uppfattade lärande vid måltidssituationen ske via *Integrering av teman inom olika kompetensområden*, *Introduktion till matkultur* och *Handledning i måltidsbeteende*.

Kategori 1.1 Integrering av teman inom olika kompetensområden

En del av respondenterna uppfattade lärande ske genom integrering av kompetensområde och lärandeområden under måltiderna. Pedagogiskt medvetna val nämndes i form av till exempel integrering av matematik och helhetsövergripande teman till måltidsverksamheten. Den naturliga och spontana vuxenledda diskussionen om matens färg och form uppfattades också bidra till ett lärande, speciellt hos de yngsta barnen. Även redan påbörjat lärostoff kunde tas in i måltidssituationerna för att fördjupa lärandet.

Öm, Vi[personalen] ha försökt få mycket in. Vi har nu världen runt- tema i vår grupp, med det har vi fått in matfostran och... Beroende på var vi har varit, så har vi provat på olika frukter som växer i Sydamerika och såhär.... (Respondent B)

Vi har kört mycket med matte i år. Ibland har de fått ett mattetal per sked. De [barnen] tycker väldigt mycket om matte. Sen brukar vi ha ett mattetal man får när man går från maten till sagostunden. Vi [personalen]har själva blivit lite trötta på det. Så går inte dom [barnen] bort från bordet utan att få sitt mattetal. (Respondent A)

Respondent A lyfter specifikt fram barnens stora intresse för matematik medan respondent B berättar om helhetsövergripande teman som även tangerades under måltiderna.

Kategori 1.2 Introduktion till matkultur

Somliga respondenter ansåg att *introduktion till matkultur* stod i fokus under måltiderna. Vissa verksamhetsställen hade serverat afrikansk mat till lunch. Under en vecka hade barnen fått möjlighet att smaka på olika nya smaker och bekantat sig med den afrikanska matkulturen. Dock tillade respondent D att hen önskat få veta om temaveckan tidigare. Hen poängterade speciellt det pedagogiska planerandet som uteblev på grund av att serviceköket meddelade så sent om temaveckan. Personalen och barnen hade tillsammans efteråt sökt information om den afrikanska matkulturen.

Typ en gång i det halva året har det mitt i allt kommit. Det var som förra veckan, kom det [temaveckan] mitt i allt. Vi fick planscher och poster och nya matsedlar så stod det: Nu har vi Afrika-veckan. Afrika tema. Jag var så där: ''Aha, ingen har meddelat något'' Man visste ju inte riktigt hur man skall ta upp det med barnen. Det är ju ganska många matkulturer i Afrika. (Skrattar) Att liksom det blev lite så att man fundera: 'Vad det meningen att vi skall vi gör med det här?'' Men vi försökte prata om Afrika och Googla olika maträtter. Det vore ha varit trevligt att få förbereda sig lite bättre! Det var också på hösten eller förra våren USA- tema. Det var precis samma sak. (Respondent D)

Joo joo, före påsken hade vi Afrika tema. De var ju ganska intressant. Vi hade olika rätter där var purésoppor och fiks som var från Afrika. Ibland har vi en spansk vecka eller amerikansk vecka. Dom[barnen] får nog smaka på olika rätter. (Respondent E)

Enligt citaten framkommer det tydligt att båda respondenterna uppfattar att introduktion till matkultur innebär att bjuda barnet möjligheter att få ta del av matkulturer. Respondent D definierar vikten av informationssökning och förberedelse av lärostoffet.

Kategori 1.3 Handledning i måltidsbeteende

Vissa respondenter lyfte specifikt fram vikten av att lära ut önskvärt måltidsbeteende, vilket innebar att lära barnen ett förväntat beteende vid matbordet. I denna underkategori ingår att personalen uppfattade att lära ut både bordsskick och regler. Dels handlade det om att instruera barnet i tillvägagångssätt i måltidssituationer på daghemmet, till exempel att städa efter sig, dels var det fråga om vett och etikett.

Nå, öm helt från början såhär att hur man sitter vid bordet, och att vi sitter på rumpan med benen fram och vi har lugna diskussioner. Vi härjar inte, vi skriker inte. Vi uppmuntrar att alla barnen skall försöka skära själva. Vi hjälper de yngre som inte kan skära. (Respondent B)

...bordsskick också, hur är man vid matbordet, vad gör man vid matbordet (Respondent E)

Såna regler har vi, att vi leker inte i matbordet. Man får diskutera om dagen eller vad det hänt hemma. Men vi leker inte i matbordet, vi tar inga leksaker o inga böcker i matbordet och leker inte. Man får absolut inte leka med maten. (Respondent G)

...Barn får inte klotta - då, då får de lära sig att städa undan sig. Det är jättefult att man nedvärderar maten. På det där sätter [att kasta]. Sen är det skillnad om du sätter snyggt på sidan, men att du kastar... (Respondent C)

En del respondenter förde starkt fram vikten av att förhålla sig respektfullt till mat. Mat uppfattades vara något man inte leker med och barnet bör uppskatta den mat som serveras. Personalens uppgift är att handleda barnet att ta ansvar för sitt eget beteende vid matbordet.

Kategori 2. Tillfälle till socialt samspel

Respondenterna uppfattade det sociala samspelet och diskussionen som viktiga i måltidssituationen. Det goda med måltidssituationen uppfattades vara den utmärkta möjligheten till socialt samspel. Diskussionen ansågs vara viktig för barnet, men också för att personalen via diskussion fick ta del av barns tankar. Respondenternas uppfattningar

kategoriserades i två underkategorier: *Personalen syns på sin roll i samspelet med barnen* och diskussion.

Kategori 2.1 Personalen syns på sin roll i samspelet med barnen

Majoriteten av respondenterna uppfattade personalen inom småbarnspedagogik som en rollmodell, förebild och handledare för barnen i måltidssituationerna. Personalens egna agerande uppfattades vara väldigt viktigt. Personalens ätande av samma mat som barnen uppfattades vara ett sätt att fungera som en god förebild, även om en del respondenter argumenterade för att man inte behöver äta samma mat ifall personalens val förklaras till barnet.

Men jo, meningen är att äta likadant. De blir ju helt fel om man sitter med någon god mat som barnen inte sedan får äta. Blir ju inte till något! (Respondent A)

Du borde ju äta samma mat med barnen. Om du förstår mig. Jag tycker det är fräckt barnen skall äta en mat och dom[barnen] kanske har ärtsoppa som dom inte tycker, och vuxen kommer med pastaportion. De är orättvist. Men kanske de lönar sig för barnen att säga i stället för att du inte tycker om, att du är allergisk! (Respondent C)

...Absolut visar inte - att vi inte tycker om fast man inte tycker om maten... (Respondent G)

Att fungera som förebild uppfattas av respondenterna ibland handla om att inte påverka barns smakpreferenser. Ett medvetet val av ett antal respondenter var att inte påverka barnens åsikter genom att låta bli att berätta sin verkliga personliga åsikt om måltiden.

Kategori 2.2 Diskussion

Flera av respondenterna uppfattade diskussionen och interaktionens roll vara speciellt viktigt i matsituationen. Måltidssituationer ansågs vara bra tillfällen för diskussion jämför med den övriga verksamheten, i vilken det inte upplevdes finnas lika möjligheter till fri diskussion. Diskuterande kunde vara både vuxenstyrt och utgå från barnens intresse. Personalen handledde, begränsade, sporrade och utvecklade diskussioner. Flera respondenter ansåg interaktionen viktig för att barnen lär sig turtagning och att lyssna på varandra medan någon pratar.

Hemskt viktigt att alla vuxna stöder och starta diskussioner om det inte blir till diskussioner. Ser den stunden... jo man äter men det är en bra stund för att tala med barnen då man inte har skapande verksamheten eller något annat... (Respondent B)

Jag tycker det är viktigt att vuxna får igång diskussionen och att barnen kan tala sinsemellan, också öva på det att vuxna behöver inte vara där, utan två barn kan tala sinsemellan så länge man pratar lugnt och sansat och ger matro! (Respondent C)

Det som vi också poängterat mycket är att barn är så lyhörda till varandra. Vi har aldrig talat om att mat är äckligt eller att det smakar äckligt illa utan att ''maten är inte i min smak''. För att dom är ändå så fiffiga de här barnen, att de lyssnar på va de andra säger. Sägar någon att maten smakar äckligt, så säger kompisen bredvid: Tycker det är äckligt! Vi har hela tiden använt: ''Om maten inte är i din smak lämnar du den på sidan''. Fungerar! Och då blir det trevligare ton vid matbordet. (Respondent E)

Diskussionernas innehåll är allt från vardagliga företeelser till ny kunskap. Diskuterade om våld eller ord relaterat till toalett-bestyr berättades av en respondent vara förbjudet. I allmänhet uppfattade de flesta respondenterna måltidsdiskussionerna som trevliga och en möjlighet att lära känna barnet. I sin roll som samtalsledare delar personalen ut talturer och hjälper med att bidra till diskussion. Respondent E reflekterade noggrant över i vilken ton och hur man diskuterar.

Kategori 3. Tillfälle för energiintag

Respondenterna hade olika uppfattningar om själva ätande och näringsintag i måltidssituationer. Mot bakgrund av det växte den tredje beskrivningskategorin *Tillfälle för energiintag* fram. En del respondenter ansåg det vara betydelsefullt att barnet får i sig någon typ av näringsintag, medan ett par respondenter hade en uppfattning om att ätande av den varma maten var väldigt viktigt för att säkra barnets energiintag. En del respondenter uppfattade smakande vara väsentligaste. Mot bakgrund av uppfattningarna skapades tre underkategorier: *Utveckling smakpreferenser, ätande som primärt syfte och utvecklande av självreglering i ätandet.*

Kategori 3.1 Utveckling smakpreferenser

Flera av personalen nämnde smakande av olika livsmedel som viktigt under måltiderna. Tre av respondenterna förklarade specifikt om användning av sensomotoriska övningar för att utveckla barns smakande. Respondenterna i fråga berättade om att personalen drivit *smakskola* och *bakklubb* i samband med mellanmål. Respondenterna definierade smakande i betydelsen att slicka, lukta eller känna på livsmedlet. Det handlade nödvändigtvis inte om att äta själva livsmedlet utan snarare att bekanta barnet med maten med hjälp av olika sinnen.

Vi hade det [smakskola] efter mellanmålet. Efter mellanmålet hade vi skurit upp frukter och på samlingen fick dom känna och dofta, men efter mellanmålet smakade vi. (Respondent B)

Joo, det är det vi gör vid mellanmålet. Vi introducerar nya frukter och de där. Vårt daghemsbiträde är härlig och går i närbutiken och väljer en exotisk frukt ibland och vi får titta, känna på den och smaka på den... (Respondent H)

Dom här åren jag har jobbat har det gått framåt barnen får mera, röra, samka och göra. Att lära sig vad det är man lägger i munnen... (Respondent G)

Alla tre respondenter lyfter fram de olika sinnens betydelse i smakande. Det visade sig även vara en reflektiv metod att bidra till diskussion om barnens upplevelser om livsmedlens konsistens och smak.

Kategori 3.2. Ätande som primärt syfte

Få respondenter belyste att det grundläggande syftet med måltidssituationer var att äta. Starka resonemang om att barnen inte skall äta sig mätta på knäckebröd framkom. Några respondenter tänkte att det är viktigt att få barnet att äta något, för att barnet skall orka. En respondents uppfattning var att personalen bör övervaka ätandet, genom att överse ifall inte barnet ätit ordentligt vid en måltid och i stället försäkra att barnet äter vid följande måltid. En respondent beskrev också att ätandet i måltidssituationer är viktigt i och med att en del barn inte får tillräckligt mat hemma och verkligen är hungriga efter veckoslutet.

Ett barn kan äta två knäckebröd och så kan man fundera: Hur orkar barnet? (Respondent E)

Jag säger min åsikt, att man skall äta knäckebrödet eller brödet man får med soppan efter maten. För det där, man säger att man får de till maten kan det hända att någon rider på att jag äter mitt knäckebröd, tar ett glas mjölk och ett till och rör inte maten. (Respondent G)

Ofta säger föräldrarna att hemma äter mitt barn hur mycket som helst, så att då äter dom hemma. Men äter dom inte på dagis under en period, jag tar ingen stress över det. Så länge [barnen] äter hemma är jag nöjd. (Respondent D)

Några respondenter uppfattade ätande av knäckebrödet bidra till att gravids ställa till med problem i ätande av den varma rätten. Det viktigaste uppfattades vara att barnet äter och att personalen vet att energiintag verkligen sker. Respondent D framhäver att det viktiga är att hen vet att barnet äter hemma ifall barnet inte ätit på daghemmet.

Kategori 3.3 Utveckling av självreglering i ätandet

Vissa respondenter uppfattade barns ätande som ett tillfälle för att utveckla barns självreglering. En del respondenter uppfattade att barnet själv skall få ta maten för att självreglering skall utvecklas. Det essentiella i ätande beskrevs vara igenkännande av mättnad- och hungerkänslan. Måltidssituationerna skall alltså vara lugna stunder och möjliggöra tillfällena att stanna upp och fundera över fysiologiska aspekter. Vissa respondenter uttryckte att den vuxnas roll i måltidsituationen vara att begränsa barns ätande ifall det visar sig gå till överdrivenhet.

Just de vi har. För det första har vi lugn och ro. Vi brukar prata om att magen mår bättre när man är lugn och då känner magen när man blir mätt.... (Respondent H)

... Någon gång är det också viktigt för barnet att det inte får det där knäckebrödet. För när du inte äter och inte får knäckebrödet märker du att du blir hungrig. Att barnet själv förstår att äta för att orka. Om man alltid som vuxen är där och ger alltid knäckebröd eller något annat kommer barnet aldrig att lära sig att jag måste äta för att må bra. (Respondent C)

Respondent C lyfter också fram att lära sätta ihop känslan av hunger till en tankemässig process hos barn, för att barn förstår varför man skall äta. Två respondenter uppmuntrar speciellt barn att stanna upp och känna efter känslan av mättnad. Ifall barnen åt massor ombad personalen barnen att vänta en stund och känna efter känslan av mättnad. Ett antal respondenter nämner en överensstämd regel om mängden mat som äts, till exempel att mängden mat begränsades till två eller tre portioner.

Kategori 4. Utmaningar i måltidssituationerna

Den fjärde beskrivningskategorin innefattar hur måltidssituationer erfars som utmanande. Respondenterna beskrev en hel del olika existerande utmaningar i måltidssituationerna. Underkategorierna för den fjärde beskrivningskategorin är följande: *Restriktioner på grund av covid-19 epidemin, tidsbrist, kunskapsbrist, olikheter i personalens synsätt* samt den sista underkategorin *servicekökens begränsningar*.

Kategori 4.1 Restriktioner på grund covid-19 epidemin

Epidemin har utifrån ett antal respondenters utsagor påverkat måltidssituationerna negativt. Barnens delaktighet i måltidssituationen hade minskat radikalt i och med epidemin. Bakklubben och mellanmålsklubben hade inställts. Av hygienskäl hade barnen inte fått fungera som mathjälpare eller duka bordet. En respondent resonerade om sin uppfattning om hur barnen går miste om kunskap i att servera sig själva. Epidemin hade också bidragit till åtgärder att personal på vissa verksamhetsställen inte satt i samman bord med barnen eller att personalen inte åt samtidigt med barnen. Minskande av det sociala kontakterna hade påverkat de yngsta barnens mjuklandning och av den orsaken kunde inte vårdnadshavaren medfölja på barnets första måltidssituation inom småbarnspedagogiken.

På grund av epidemin är det vi som delar ut maten, när vi ännu åt i matsalen så tog, så fick de ta själva ganska långt. (Respondent A)

När vi har haft barn som börjat, jättesynd nu under Corona-tiden har vi inte kunnat ha föräldern med. Men förta gången barnet har varit med på matstunden har föräldrarna varit med för att det skall bli en

trygg situation... Men nu p.g.a. Corona-situationen har det inte gått tyvärr och allt som har med inskolning att göra att allt blivit på ett annat sätt! (Respondent E)

Man tänker det är mycket sämre. Många som borde fått den här övningen att ta själv och sin måltid, dom som nu är tre år, borde ha fått den här övningen att ta själv sin måltid De blir en större sak för barnen. Det är synd att de blir ett år emellan för såna som faktiskt borde ha övat med de här! (Respondent G)

Respondenterna förklarade att epidemin påverkat måltidssituationerna, vilket i sin tur har sitt inflytande på barnens lärande och utveckling, då barnen till exempel inte får ta sin egen mat. Barnen har under ett års tid blivit serverade färdiga portioner, vilket respondenterna reflekterades negativt påverka barns självständighet, självreglering och delaktighet.

Kategori 4.2. Tidsbrist

En av respondenterna nämnde tidsbristen som en negativ aspekt i måltidssituationen. Hen uppfattade att verksamhetsform till verksamhetsform inom småbarnspedagogik präglas av brådska. De strikta tidtabellerna påverkade även måltiderna. Måltidssituationen bör avklaras på en viss tid på grund av disk och städning skall kunna ske.

Mera tid, mera tid med att sitta i matbordet. Nu är det minutprogram. Att de är ett stort hus, många. Först skall man komma in, sen program, sen äta, sova, äta, städa. Allt skall gå genom ett tidschema det blir stressande för barnen. Skulle man ha mera tid för barnen för olika moment. Skulle det var lättare för barnen. Hemma är det stressigt att komma i väg. Det är liksom. Det blir inte den där lugna stunden. Att ha en lugn stund och ens äta skulle det vara gynnsamt för barnen. De är ju med disk och städning allt de, som måst passa in! (Respondent E)

Respondent E argumenterade om hur viktigt det skulle vara att måltiderna skulle ske i lugn och ro. Hen reflekterade även om att daghemmets storlek verkade skapa tidsbrist, vilket kanske inte upplevs lika på mindre enheter.

Kategori 4.3 Kunskapsbrist

En del av respondenterna ansåg att måltidssituationer inte granskades ur ett pedagogiskt perspektiv, medan deltagande i intervjun hade fått en del respondenter att djupgående reflektera över måltidspedagogisk kunskap. Ett par respondenter uppfattade att måltidspedagogiken inte synliggörs tillräckligt i styrdokument. En respondent påpekar även att måltidspedagogik inte tangeras i den småbarnspedagogiska utbildningen på universitet. Måltidspedagogik uppfattas vara något som man själv får lära sig via erfarenhet. Måltidspedagogisk kunskap uppfattades diskuteras allt för lite i arbetsteamet och dessutom tangeras temat sällan av föreståndaren. Fortbildning om måltidspedagogik uppfattades finnas begränsat och ingen av respondenterna

hade deltagit i en fortbildning om måltidspedagogik. De flesta respondenterna visade stort intresse om att lära sig mer om måltidspedagogik. Ett par respondenter hade regelbundet diskuterat om måltiderna utgående från existerande problem i barngruppen.

Alltså efter den här intervjun är det sånt jag börjar fundera som inte jag funderat på tidigare, jag har inte satt tanke på det. Jag tror absolut vi skulle gynnas av att diskutera det och säkert kunna på ett helt annat sätt kunna se till att stunderna är pedagogiska. Nu skulle vi gynnas av det[måltidspedagogik] att diskutera det mera. (Respondent B)

Öm, jag tycker det är jättespännande och jag skulle tycka det är viktigt och bra ta upp det med pedagoger och verkligen fokusera på att det finns en plan, en tydlig plan kring måltiderna också. Man borde och det borde finnas ner skrivet att man skall bygga matglädje för barnen, men det allra viktigaste är att just det där att de inte skall finnas något mattvång och inte skapas emotionell stress kring matsituationerna. (Respondent D)

Definitivt nu det här, det att man tar mera in det [måltidspedagogiken] mera in i planeringen av verksamheten, att de är en del av den pedagogiska verksamheten är, också den här den här måltiden, det är en tankeställare jag fick när jag fundera på det här. Att vikt på det [pedagogiken]! Mera konkret in i planen! Det skulle vara det första målsättningen jag skulle ställa. (Respondent F)

En del respondenter reflekterade hur viktigt det skulle vara att personalen i barngruppen besitter kunskap om måltidspedagogiks praxis och teori. Två respondenter poängterar att det vore viktigt att det fanns nerskrivet om måltidspedagogik och hänvisar att det borde finnas mer tydligt i pedagogiska planering och styrdokument.

Kategori 4.4 Olikheter i personalens synsätt

Flera av respondenterna beskrev uppfattningar om existerande synsätt och förhållningssätt i måltidssituationerna skilja sig drastiskt. Kollegors okorrekta tillvägagångssätt och förhållningssätt i måltidssituationen beskrevs skapa utmaningar. Personalen kunde även ha haft olika målsättningar och olika regler i samma barngrupp, vilket till exempel kom i uttryck då barnet bytte sittplats från ett bord till ett annat bord, kunde det identifieras att personalen i barngruppen krävt olika av barnen. Äldre kolleger uppfattades ha ett mer disciplinärt och strängare förhållningssätt till matfostra enligt flera respondenter.

Jag har ju här också personal som är kräsen, vilket man blir lite ledsen över. (Respondent C)

Jo, det tycker jag absolut! Det är nog jätte många pedagoger, speciellt pedagoger som arbetat länge som har såna åsikter att det skall vara mattvång och mycket hot. Jag tycker det borde diskuteras absolut! (Respondent D)

Jo... att måltiden är bara ett skede mellan verksamheten. Jo, därför är det bra att vakna upp och börja fundera på det!! (Respondent F)

Personalens egna förhållningssätt till maten orsakade också utmaningar. Pedagog F poängterar att man bör se måltiderna som en del av den småbarnspedagogiska verksamheten och bidra med ny kunskap, vilken hen tänker vara ett nytt förhållningssätt. De åldrade tankemönstren om måltider kan leva kvar i personal länge. Tre respondenter förklarar att det sett en tydlig förändring under senaste åren i förändring av synsätt på måltider inom småbarnspedagogik.

Kategori 4.5 Servicekökens begränsningar

Flera respondenter uppfattade stora serviceköken som negativa. Matens kvalitet, mängden av mat och upplägget av mat nämndes av respondenterna orsaka utmaningar. Det uppfattades också att det ibland inte fanns tillräckligt med mat.

Nå, en stor grej som diskuteras emellanåt, de skulle vara roligt om vi får god mat, då skulle det vara lättare att få barnen och äta! Ibland är de så som man inte vill själv heller äta riktigt. (Respondent A)

Då är det tyvärr inte särskilt bra kvalitet på maten. (Respondent D)

Det har vi haft! Där skulle jag mera vilja ge feedback till köket att när de märker, om dom märker att det kommer hemskt mycket mat tillbaka, eventuellt lite fundera på den här maten. Man har ju hört talas om att barn skall smaka 100 gånger och sen... men smakar du hundra gånger och dom lämnar ändå hundrade gånger, har du kopiösa mängder mat som kastas bort, kanske lite börja fundera var är felet?! (Respondent E)

Respondent E nämnde speciellt ofta förekommande vegeteriska- och veganrätter som enligt hen varken barnen eller vuxna föredrog. Det önskades att köket skulle bidra till en förändring på matens kvalitet och innehållet på matsedeln. Den allmänna uppfattningen var att själva maten och livsmedlen uppfattades påverka måltiden i stort sett. På de verksamhetsställen i där barnen tidigare fått vara med och tillverka mellanmålet hade personalen en väldigt positiv uppfattning om måltiderna i och med att barnen och personalen var medverkande under måltiderna.

5.1.1 Sammanfattning om personalens uppfattningar om måltidssituationer

Alla respondenter instämde till att måltidssituationen skall vara ett positivt tillfälle och beskrev att måltiderna förväntas vara lugna, stressfria eller gemytliga tillfällen. Uppfattningarna talar om att måltiden kan tolkas vara en mångsidig verksamhetsmiljö och lärmiljö. Flera faktorer gav en bild av att personalen själva påverkade måltidssituationen i stort grad. Det handlade om både personalens egna tillvägagångssätt och yttre faktorer som till exempel servicekökets inverkan

på måltiderna. Flera respondenter visade ett stort intresse för att lära sig mer om måltidspedagogik, vissa respondenter konstaterade att planer, utbildningar och förmån sällan tangerar temat.

Personalens uppfattningar om måltidssituationer varierade stort. Tydligt beskrevs måltidssituationerna som tillfälle för lärande, socialt samspel och ätande. En stor del av respondenterna uppfattade även måltiderna ha en hel del utmaningar. Till exempel hade den rådande epidemin påverkat pedagogiken och arrangemangen under måltiderna.

5.1.2 Personalens uppfattningar om att stöda barn med ätstörning

Respondenterna hade varierande uppfattningar om att stöda barn med ätstörning. Personalen beskrev via olika exempel att utmaningar i ätande var rätt vanligt förekommande. Enbart en respondent associerar det selektiva ätandet samt att livsmedlen inte får röra varandra till autismspektrum. Enligt en del av respondenterna var det kräsna och selektiva ätandet vanligt i perioder. Flera pedagoger lyfte fram olika erfarenheter av barn med utmaningar i ätandet. Utmaningarna kunde handla om känslomässiga orsaker, överätande, känslomässiga utbrott och total matvägran. Personalen hade ofta stött på frosseri. Stödandet uppfattades ibland vara svårt och situationerna definieras vara knepiga. Case-frågorna baserade sig på olika måltidssituationer och ledde till fördjupade diskussioner om uppfattningar om stödande av barn i måltidssituationer. Ibland ansåg respondenterna frågorna vara svåra, eftersom man inte känner barnet i fråga. Utifrån personalens uppfattningar av stöd framkom fyra beskrivningskategorier: *Skapa positiv atmosfär, samarbete med vårdnadshavarna, konkreta metoder och skapa förutsättningar i gruppen.*

Personalens uppfattningar om att stöda barn med ätstörning
Kategori 1: Skapa positiv atmosfär
Kategori 2. Samarbete med vårdnadshavarna
Kategori 3. Stöda det enskilda barnet
Kategori 4. Konkreta metoder
Kategori 5. Skapa förutsättningar i gruppen

Figur 6. Personalens uppfattningar om att stöda barn med ätstörning

Kategori 1: Skapa positiv atmosfär

Skapande av positiv atmosfär uppfattades att bidra till att stöda barnet med ätstörning. Somliga respondenter lyfte fram den positiva feedbacken till barnet, medan en respondent starkt argumenterade för att matsituationen inte skall bli en prestation för barnet. Barnet anammade den positiva stämningen enligt respondenterna. Att diskutera om maten i en positiv ton och att tillåta barnet till sin individuella smakupplevelse var viktiga aspekter för att skapa positivt klimat under måltiderna. Att personalen själv ärligt berättade om för barnen vad hen inte gillade ansågs av en del respondenter leda till en mer accepterande atmosfär i barngruppen. Det signalerade också barnen att alla har rätt till olika åsikter om maten.

Vi samtalar, vi försöker ha roligt i matbordet (Respondent A)

.. vi försöker mycket att det inte skall bli negativa matsituationen – att jag är dålig om jag inte äter. Det är svårt att hålla upp positiva, att det inte blir jomset och försök äta. Så lite diskussion om själva maten, med dom som har en någon slags ätstörning. (Respondent H)

.... Men nu, såklart att man uppmuntrar att inget barn skall tvingas. För mig också förstår sig själv när man var liten och tvingades på dagis att äta. Man skulle äta upp allting och fick fobi för vissa maträtter. Sen den tiden har det i alla fall ändrats. (Respondent B)

De egna erfarenheterna från den egna barndomen påpekas enbart av respondent B. Hen resonerade kring sina egna negativa upplevelser om måltider. Att ha blivit tvingad gjorde att hen därmed förespråkade om att bygga upp en positiv anda under måltiderna och även alltid låta barnen lämna den mat de inte gillar. Flera respondenter nämnde att medvetet sträva till att undvika tjtande för att uppehålla den positiva atmosfären.

Jaa.. och sen också förklara att allting inte är gott. Alla tycker inte om och det är okej! (Respondent E)

En tillåtande, positiv, stressfri och accepterande måltidsmiljö uppfattades allmänt vara som stöd för barnet. Att speciellt tala om för barngruppen att alla har olika smakpreferenser och att barnet alltid har rätt till sin egen åsikt beskrevs vara betydelsefullt.

Kategori 2. Samarbete med vårdnadshavarna

Samarbete med vårdnadshavarna uppfattades vara ett effektivt stöd för barnet. En del lyfte fram deras tolkning om att vårdnadshavarna ibland förväntade sig att personalen ensam löste barnets problem med ätande av den orsaken ansågs samarbete vara mycket viktigt. Ett antal respondenter uppfattade att personalens möjligheter var begränsade följaktligen poängterades samarbete för att stöda barnet tillsammans. Flera av personalen tolkade samarbete med

vårdnadshavare som den bästa stödåtgärden för att hjälpa barnet med ätstörning. Samarbete med vårdnadshavarna dök upp om och om igen i samband med de olika case-frågorna.

Mycket är ju nog det att, att ta föräldrarna med och göra dem delaktiga! Att fråga hur skall vi göra för att sköta ditt barn, på och ta föräldrarna med och lyssna på dem (Respondent E)

Föräldrarna, man måst ha sitt samarbete med dom. Att hur gör de hemma. Att det inte är bara hur vi skall göra på dagis. Hur dom gör hemma kan vi också göra på dagis, om det lyckas. Oftast är det problem både hemma och på dagis. Och så vill det att vi (personalen)bara skall klara av det. De går ju inte! (Respondent G)

Här är kanske, våra metoder är ganska begränsade upplever jag. Men där är nog ett samarbete med vårdnadshavarna jätteviktigt! Att föräldrarna är medvetna om situationen på daghemmet! Att vi kan diskutera det tillsammans med föräldrarna. (Respondent F)

Respondent F preciserar att i och med att stödmetoderna för personalen är begränsade är samarbete med föräldrarna oerhört viktigt för att hjälpa barnet och att fundera på lämpliga stödåtgärder tillsammans.

Kategori 3. Stöda det enskilda barnet

Att se och stöda det enskilda barnet i gruppen framhövdes av somliga respondenter. En del respondenter beskrev att de kunde stöda ett barn som åt dåligt genom att ge något annat livsmedel, för att försäkra energiintaget. Det kunde till exempel handla om ett extra mellanmål eller om en extra ostskiva för att säkerställa att barnet ätet något. Det viktigaste var enligt flera respondenter att lära känna barnet och planera hur man går till väga med det enskilda barnet i barngruppen. När personalen känner det enskilda barnet har personalen ett öga för hurdana portioner barnet äter och hur barnet äter. Det blir lättare att veta vad som ligger i bakgrunden för svårigheterna då personalen känner barnet väl.

...Sen t.ex. har vi kunna i det här fallet kan vi har gett ost på smörgåsen för att hen skulle få något i sig! (Respondent F)

Man lär ju känna barnen, man vet ju vad barnet tycker om, så man lägger ju portionerna utifrån det. (Respondent C)

Vissa respondent nämnde specifikt arrangemang på individnivå. Barnet kunde enligt överenskommelse komma in tidigare till lunch eller komma senare till bordet för att stöda barnet med ätstörning på bästa möjliga sätt.

Kategori 4. Konkreta metoder

Respondenterna beskrev konkreta tillvägagångssätt att stöda barn med utmaningar i ätande. För att barnen skall tydligt se vad de äter placerades livsmedlen i skilda högar på tallriken, vilket ansågs bidra till att barnet kunde välja någonting hen säkerligen äter i och med att all mat inte var i en röra. Att öka barns delaktighet uppfattades vara en konkret stödåtgärd. Flera respondenter upplevde att då barnen själva fick ta maten eller gavs möjlighet att berätta hurdan portion barnet önskar få ledde det till ökad motivation i ätande. Diskuterande om maten uppfattades också som en konkret metod att stöda barnen. Också ett medvetet val att inte diskutera om maten ansågs hjälpa barnet att äta, då barnet fick fokusera på något annat. Metoderna beskrevs kräva omdöme av personalen från situation till situation.

Jag har nämligen ända sedan jag börjat jobba alltid satt allting i skilda höga. Barn tycker inte om att det är i en ända sås eller röra. Då är det liksom, vissa vill inte att såsen skall komma på potatisen, vissa vill inte att korven skall komma på potatisen vissa vill inte att makaroni skall få sås, de får inte komma sallad. Då är det bra att ha de skilt. Plus att barnen ser va de har på tallriken. (Respondent E)

En liten prick på tallriken av alla saker. Du behöver inte äta mera, så tar vi mera nästa gång... (Respondent A)

Egna exemplet, egna inställningen till maten och det är också viktigt hur du lägger fram matportionen och hur delar ut maten till barnen. (Personal F)

Det var viktigt att föra fram till barnet att ätande inte är ett något måste eller något personalen kräver av barnet.

Kategori 5. Skapa förutsättningar i barngruppen

Somliga respondenter beskrev om att skapa förutsättningar i barngruppen. Ett par respondenter förklarade att då barngruppens äldre barn fick sitta tillsammans åldersenligt motiverades barnen till ansvarstagande och modellinlärning. Begreppet gruppsytryck beskrevs också hjälpa barnet. Barnen ansågs lära sig av varandra. Konkreta regler på gruppnivå som till exempel hur många portioner man får äta uppfattades som ett stöd på gruppnivå att reglera ätande i hela barngruppen. Gruppens regler till exempel väntande på de andra i bordet möjliggjorde att barnen som åt långsamt eller hade svårt att äta inte hade bråttom i matsituationen. En vuxen som föregår som gott exempel i varje bord uppfattades vara ett allmänt stöd på gruppnivå. Då den gemensamma diskussionen i barngruppen baserade sig på hur maten leder till välmående uppfattades spridas positiva tankar om mat.

Jag brukar kalla det för grupstryck, när barnen kommer till daghemmet och ser de andra barnen äta, helt vanligt, och så brukar det lösa sig om barnet helt total vägrar... (Respondent H)

På något sätt stöder vi måltiden, att berätta hur viktigt det är för kroppen att få vitaminer och att drickande är viktigt... (Respondent G)

Vi har t.ex. alla som vill får knäckebröd. Oberoende har man ätit, smaka eller rört. Alla får... (Respondent F)

Att fundera på barngruppens sittplatser och placering vid måltiderna yttrade vara en möjlighet att stöda barn med svårigheter med ätande i gruppen. Att sitta åldersindelad med barn i samma ålder utgör skäl för många barn att ta efter de andra jämnåriga barnen. En respondent nämner av samma skäl sittande i blandade åldersgrupper, eftersom då kan mer kompetenta barnen fungera som förbilder för de yngre.

En respondent lyfte specifikt fram att tillvägagångssätt skapades utgående från gruppens behov. En och samma regel går inte att ha varje år utan granskas enligt gruppens behov. Ett exempel var ifall brödet eller knäckebrödet skulle serveras efter maten. En gemensam regel kunde skapas tillsammans med alla barnen, då till exempel de flesta i gruppen hade en tendens att inte äta maten, serverades käckbrödet efter maten.

5.1.3 Sammanfattning av personalens uppfattningar om att stöda barn med ätstörning

Respondenterna framställde problem med ätande i allmänhet vara mycket vanliga. Alla respondenter hade rikligt med exempel om barns utmanande och problematiska situationer vid måltiderna. Det olika situationerna kunde handla om ovilja att smaka, kräsenhet, selektivt ätande och känslomässiga orsaker till problem med ätande. Flera respondenter hade erfarenhet av att arbeta i barngrupp med barn med ätstörningar eller hade barn i gruppen med utmaningar i ätande. Respondenterna hade inte använt begreppet *ätstörning*. Kräsenhet var ett ofta förekommande ord att beskriva barns ätande. Dessutom hade de flesta respondenter erfarenhet om barns frosseri. Enbart en respondent kopplade autismspektrum till problem med ätande.

De olika stödåtgärderna var mångsidiga och förklarades förverkligas på olika nivåer. Att skapa en positiv miljö under måltiden ansågs vara väsentligt för att stöda barnet. En del respondenter uppfattade sig stöda barnet på gruppnivå via gemensamma regler för hela gruppen medan vissa respondenter berättade att enskilda arrangemang gjorts enbart för att stöda det enskilda barnet. Samarbete med vårdnadshavarna uppfattades vara centralt för att stöda barnet. Flera konkreta metoder uppfattades vara en möjlighet till att stöda barnet till exempel att fundera hur man serverar och placerar maten på tallriken. Att barnet själv kan påverka sin mat

ansågs också sporra barnet att äta. Att synliggöra för barnen att ätande inte görs till en nödvändighet var bland annat en konkret metod att stöda barnet.

6 Diskussion

I det här avsnittet diskuteras forskningens centrala resultat, relaterat till tidigare studier och teori. Dessutom diskuteras forskningsansatsen och metoden. Forskningsfrågorna diskuteras enskilt. Inledningsvis presenteras resultatdiskussionen varefter metoddiskussionen innefattar tillvägagångssätten och metoden. Till slut kommenteras hur studiens resultat kunde tillämpas inom småbarnspedagogiken därtill läggs fram förslag på fortsatt forskning.

6.1 Resultatdiskussion

Studien syftade till att belysa personalens uppfattning om måltider och uppfattningar om stödåtgärder för barn ätstörningar. Forskningsfrågorna diskuteras i relation till tidigare studier och teorier.

6.1.1 Personalens uppfattning av måltidssituationerna

Respondenterna som deltog i denna studie hade en rätt så enhetlig uppfattning om måltidspedagogik. De flesta respondenterna hade svårt att beskriva och begripa begreppet måltidspedagogik, även om det genom tolkning av respondenternas uppfattningar kan anses för det mesta fungera enligt den måltidspedagogiska principen. Likdanande resultat framkom i Sepps (2002) studie som belyser att måltidspedagogik upplevdes av personalen som diffust och vidare lyfte studien fram att personalen saknade kunskap om måltidspedagogik. I skillnad till Sepp och denna studie beskrev sig personalen i Ray m.fl. (2015) studie medverka som måltidspedagoger. Mot bakgrund av detta kan man konstatera att utifrån denna forskning har inte begreppet måltidspedagogik starkt etablerats i Svenskfinland. Begreppet är varken synligt i *Grunderna för planen för småbarnspedagogik* (2018) eller i Statens näringsdelegations (2018) rekommendationer. Däremot används ordet matfostran i styrdokumentet. Denna studie tyder på att begreppet inte är etablerat ute på fältet.

Resultaten i studien tyder på att måltidssituationen erfaras av personalen som ett tillfälle för lärande, socialt samspel, en tidpunkt för näring eller som utmaningar. Även tidigare studier har belyst måltidssituationen som, ett tillfälle för lärande och socialisation. Detta stämmer överens med Harte, Theobald och Trosts (2019) studie i vilken framkom att måltider är kulturfenomen i vilka barn och vuxna agerar tillsammans och det viktiga för barns lärande och socialisering. Även Osowski, Göranson & Fjellström (2013) har presenterats personalens olika

roller vid måltiderna i det sociala samspelet och lärandet. Personalen kan bidra till lärande, socialisering eller vara undvikande vid måltiderna. Flera tidigare studier tyder på hur lärande kan möjliggöras med hjälp av mat. Den medvetna sensomotoriska måltidspedagogiken bidrog till positiva resultat att lära sig smaka på nya smaker, minskade neofobi i barngruppen och upplevdes av barnen som roligt (Sepp & Höjer, 2016; Kähkönen m.fl., 2017; Hoppu m.fl., 2015). I denna studie nämnde enbart ett få antal personalen användning av sensomotoriska övningar i samband med mellanmålet.

Förutom att måltidssituationerna uppfattades som tillfälle för lärande och socialisation, lyfte respondenterna fram utmaningar i måltidssituationer inom småbarnspedagogik. Mot bakgrund av de olika typer av utmaningar som denna studie belyser om måltidssituationer kan måltiderna inom småbarnspedagogik tolkas vara en verksamhetsform i vilken personalen behöver stöd, utbildning och mer kunskap. Denna studie visar att epidemin tydligt haft sin påverkan på måltidssituationerna. Servicekökens begränsningar, epidemins påverkan och olikheterna i personalens synsätt är viktiga aspekter som borde studeras mera och diskuteras inom småbarnspedagogiken.

Det sociala samspelet under måltiderna nämndes av flera respondenter i form av diskussionen. Diskussionerna uppfattades viktiga och matsituationen sågs som en bra tidpunkt för diskussion jämfört med den övriga verksamheten. Vissa respondenter ansåg sig vara samtalsledare och den vuxnas roll att starta diskussioner nämndes som viktigt. Barnen skulle erbjuda möjlighet till diskussion, också sinsemellan. Eidevald (2009) har också resonerat kring diskussionens möjligheter vid måltidssituationer. Det eksisterande vuxenstyrda och kontrollerade diskussioner med slutna frågor och förväntade svar bör ifrågasättas. Att bidra till barns delaktighet görs via en lyssnande måltid i vilken barnen får fungera som aktiva aktörer.

Personalens roll är betydelsefull. Resultaten i denna studie visar att personalen har ett oerhört viktigt uppdrag vid måltider. Det handlar om en yrkeskompetens att bidra till lärande, samtal och önskat beteende. Liknande resonerar Bråten & Thurmann-Moe (1996) att barn lärande utgår ur imitation. Barnen följer med vad de vuxna gör och anammar åsikter och tillvägagångssätt. Utifrån det sociokulturella perspektivet är måltidssituationen ett ypperligt tillfälle för lärande och socialisering.

Jag tänker mig att måltidssituationer erbjuder möjlighet till ett mångsidigt lärande, samvaro och socialisering därför är det viktigt att lyfta fram måltidspedagogisk kunskap så att matsituationerna blir en naturlig del av den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken och att personalen besitter en stark kompetens att fungera pedagogiskt under måltiderna. Resultatet talar också om att ett utvecklande av matfostran inom

småbarnspedagogik behövs i och med att det uppfattades existera en kunskapsbrist, olikheter i förhållningsätt och måltiderna visade sig inte vara pedagogiskt planerade, utvecklade och utvärderad verksamhet med tydliga mål. Den kunniga personalen kan tolkas lämnas utan ett större stöd i tillvägagångssätt eftersom den måltidspedagogiska verksamheten är till en del osynlig i det pedagogiska arbetet. Flera respondenter nämnde att deltagande i studien fått dem att stanna upp och reflektera kring måltiderna i verksamheten.

En tidigare studie av Swindel, Patterson och Boden (2017) belyser pedagogernas förhållningsätt utifrån den egna barndomen. De egna måltids erfarenheterna bidrar till hur man som personal agerar i måltidssituationerna. Enbart en av respondenterna reflekterar om sina egna upplevelser i barndomens måltidssituationer. Hen berättar att den matvång respondenten varit med om framkallat fobi, vilket är andeldningen till ett annorlunda förhållningsätt. Mot bakgrund av den tidigare studie som visat hur starkt de egna erfarenheterna från barndomen spelar en stor betydelse i personalens tillvägagångssätt tänker jag mig att det kunde ha varit bra att utreda personalens egna erfarenheter till stöd för uppfattningarna i denna studie. Denna frågeställning ger upphov till vidare forskning inom måltidspedagogik.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att måltidspedagogisk verksamhet uppfattas vara en mångfasetterad verksamhetskultur inom småbarnspedagogiken. Olika dimensioner skapas tillsammans i stunden. Under måltidstillfällen är både lärande, socialisation och ätande i fokus, men måltiderna upplevs även som utmanande. Resultaten tyder på att måltidspedagogisk kunskap efterfrågas och ett stort intresse för djupare reflektion och kunskap inom temat framkommer på fältet. Denna studie ger även upphov till fortsatt forskning med tanke på att lyfta fram det vardagliga ätande på daghemmen till en pedagogiskt planerad verksamhet.

6.1.2 Personalens uppfattningar om att stöda barn med ätstörningar

Resultatet av den andra forskningsfrågan beskriver hur respondenterna hade varierande uppfattningar om att stöda barn med ätstörningar. Samarbete med vårdnadshavarna, skapande av den positiva atmosfären, stöddandet av det enskilda barnet och stödåtgärder på gruppnivå nämndes som övergripande stödåtgärder. Den positiva måltidsmiljöns inverkan på barns ätande har i Chong Coles m.fl. (2018) studie visat att selektivt ätande bland barn minskade i en positiv miljö som vuxna bidrog till. En stressfri, lugn och positiv måltids upplevelse gynnar barnet med utmaningar i ätande.

Samarbete med vårdnadshavarna ansågs vara en central stödåtgärd. En del respondenter

ansåg dels samarbete utmanande, dels därför väsentligt. Ibland ansåg personalen sig bli ensamma utan samarbete. Den yrkesprofessionella rollen är viktig i och med att personalen ser barnet i en annan miljö än föräldrarna. Även en studie av Sellers m.fl. (2005) betonar den yrkesmässiga potentialen som personalen har i att stöda barnet i fetma ur ett annat perspektiv än föräldrarna. Den fysiska och sociala miljön inom småbarnspedagogiken skiljer sig jämfört med barnet hemmiljön och därför tänker jag att småbarnspedagogiken kan fungera som ett utmärkt stöd tillsammans med vårdnadshavarna för att stöda barnet med ätstörning. Småbarnspedagogiken kan ses vara en prevention på samhälls nivå att bidra till hälsosamma uppfattningar om mat, hälsosamma matvanor och positiva erfarenheter som barnet bär med sig resten av livet.

På individnivå hade personalen använt sig av stödåtgärder på olika sätt. I studien framkommer mycket olika sätt att kunna stöda barnet. Det krävde att personalen känner till barnet och kan erbjuda lämpliga stödåtgärder i olika situationer. Att erbjuda barnet specialarrangemang kräver både lyhördhet och kompetens av personalen. Det finns inte linjer på allmänt plan hur man skall gå till väga med barn med ätstörningar eller utmaningar i ätande, eftersom ätstörningar ofta är atypiska och framkommer periodvist. Detta kräver av personalen en kompetens att se vad som ligger i bakgrunden till barnets beteende vid måltiderna. Cardashan (1996) skriver om att barn har en naturlig benägenhet att föredra livsmedlen separat och äta dem en i taget. Även respondenterna i denna undersökning ser möjlighet i att servera barnen alla livsmedlen skilt. För att säkra att barnen kan äta något de gillar men också för att barnen inte gillar maten i röra och då kan lätt låta bli att äta den.

Tidigare studie av Farrows m.fl (2012) och Christol m.fl. (2018) har belyst den stora sensoriska känsligheten hos barn med autismspektrum. Det är vanligt att (80 %) av barn med någon annan sjukdom eller funktionsvariation har utmaningar i ätande (Mäntymaa, Luoma & Puura, 2013). I denna studie förknippar endast en respondent autismspektrum ha med känslighet och svårighet i matsituationen att göra, respondenten associerar det selektiva ätandet till autism. Det skulle vara väsentligt att kunskap om ätstörningar och en mer vidgad förståelse om barns ätstörningar skulle nå det småbarnspedagogiska fältet. Eftersom det inte handlar om att barnet inte vill äta maten utan bakgrunden kan t.ex. vara sensorisk högkänslighet och då behöver barnen bemötas på ett respektfullt sätt. Då personalen har kunskap förstår personalen barnens behov bättre och kan stöda barnet på bästa möjliga sätt. En del respondenter nämner att det borde finnas mer kunskap om barns ätstörningar, eftersom personalen möjligtvis dagligen bemöter barn med någon form av ätstörningar.

Resultaten i denna studie visar att man kan stöda barn med utmaningar genom att skapa

förutsättningar på gruppnivå i barngruppen. Stöd metoderna och de gemensamma reglerna varierar från grupp till grupp. Detta kan tolkas vara en viktig aspekt att diskuteras i arbetsteamerna. Generella principer för stöd och tillvägagångssätt borde diskuteras tillsammans i enheterna, det handlar även om värdegrundsfrågor. Alla respondenter hade flera exempel på stödåtgärder i olika situationer och erfarenhet av barn med utmaningar i ätande. Mot bakgrund av detta kan man också tänka sig att personalen träffar på barn med olika utmaningar i ätande relativt ofta, vilket innebär att man bör ha kompetens i att stöda barnen via måltidspedagogiska val och att det verkligen är något som bör lyftas fram i planering och utvärdering av verksamheten.

Resultaten tyder på att personalen gör en hel del för att bidra till barnets bästa i måltidssituationerna. Stödandet kan anses vara knepigt och varierar från fall till fall. Respondenterna lyfter fram barns känslomässiga orsaker till att avstå från ätande men också kräsenhet och selektivt ätande som vanligt förekommande. Detta visar att ätstörningar verkligen kräver av personalen en djupare förståelse, kunskap och genomtänkta tillvägagångssätt.

Eftersom resultaten i studien visar att det inte direkt uppfattas finnas gemensamt överenskomna allmänna stödåtgärder och kunskap om ätstörningar tolkar jag att personalen med sitt yrkesmässiga kunnande bär ett enormt ansvar för det mesta ensamma för att stöda barnen. Sammanfattningsvis kan man konstatera att eftersom den tidiga barndomens upplevelser om måltider och matvanor kan följa med till vuxenlivet, måste den pedagogiska tanken kring måltidssituationer och den möjliga stödåtgärden verkligen diskuteras och synliggöras mera inom småbarnspedagogiken. Att fundera över hur man uppmuntrar barnen i ätandet och tillvägagångssätten är viktigt att diskutera i personalen.

6.2 Metoddiskussion

Den kvalitativa forskningsintervjun valdes som metod för att få svar på forskningens syfte. Även Alexandersson (1994) skriver att intervjun är den vanligaste metoden i fenomenografiska undersökningar. Valet av metod var lämpligt, eftersom intervjun erbjöd mig en bra möjlighet att ta del av personalens uppfattningar. För att förstå hur måltidssituationerna uppfattas på fältet var de kvalitativa intervjuerna den lämpliga möjligheten till att få respondenterna att djupare reflektera över fenomenet och för att detaljerat kunna förklara sina uppfattningar. Intervjun gav möjlighet till djupare funder över exemplen som respondenterna själva varit med om och hur de uppfattat situationerna ute på fältet.

Frågorna var semistrukturerade för att respondenterna skulle berätta så mycket som möjligt med egna ord. Intervjumanualens frågor baserade sig på forskningsfrågorna. Case-frågorna fullförde funktionen som ett utmärkt tillägg i slutet av intervjun, vilket möjliggjorde att jag fick ta del av tankarna i konkreta exempel av situationer som respondenterna varit med om. Via case-frågorna kom respondenterna på olika exempel från sina egna barngrupper men också andra tidigare erfarenheter om måltidssituationer inom småbarnspedagogik under de senaste decennierna.

På grund av rekommendationer av att minska fysiska kontakter skedde intervjuerna på distans, vilket erbjöd respondenterna en möjlighet till att flexibelt boka en tidpunkt för intervjun. I och med att det handlade om videointervjuer hade jag lika möjligheter att se personens kroppsspråk och ansiktsuttryck precis som i ett fysiskt möte. Dock ser jag tekniska problemen som utmanande och att de till en del kan påverka intervjun. Enbart under en intervju måste kameran vara avstängd för en tid på grund av ostabilt nätverk och tekniska problem. Ifall intervjuerna skulle ha skett med fysisk närvaro skulle jag enbart spelat in ljudet, jag ser ett mervärde för transkriberingen och möjligheten att gå tillbaka till intervjun i och med att den inspelades på distans. Alla respondenter gav uttryck om att de är vana att delta på distansmöten och ansåg det vara naturligt att intervjun spelas in. På grund av detta tänker jag mig att det virtuella mötet inte påverkat svaren eftersom deltagande på distans blivit det nya normala tillvägagångssättet under epidemin.

Jag tänker att mängden respondenter var lämplig i och med att respondenterna representerade både den kommunala och privata småbarnspedagogiken. Även om respondenterna hade olika utbildningar tänker jag mig efteråt att det kunde ha varit intressant att ha lika många respondenter av varje yrkeskategori.

Uppfattningarna om begreppet måltidspedagogik valdes att först presenteras som bakgrund för läsaren, varefter forskningsfrågorna analyserades var för sig. Måltidspedagogik är starkt relaterat till uppfattningar om måltidssituationerna därför ansåg jag det vara viktigt att lyfta fram de bakomliggande uppfattningar av begreppet måltidspedagogik före uppfattningarna om måltidssituationerna behandlas. Jag tänker mig att valet om att i början efterfråga respondenterna om måltidspedagogik ger med värde åt forskningsfrågorna.

Studiens generaliserbarhet kan anses öka för att respondenterna representerar både de kommunala småbarnspedagogiken och privata sektorn, arbetar i olika grupper och på olika enheter, vilket ger dessutom en mer vidgat syn på de existerande uppfattningarna. Dock påminner Patel och Davidson (2013) att eftersom individen uppfattningar kan förändras syftar inte heller fenomenografin att finna teorier i form av determinism. Kritiken mot den

fenomenografiska ansatsen har naturligtvis framkommit. Generalisering av resultatet har kritiserats i och med uppfattning som framkommer i form av tankar kanske inte går rakt att dra paralleller till situationer i verkligheten. Uppfattningarna är kontextbundna och kan dessutom förändras och därmed bör man som forskare förstå att man åstadkommer endast ett tvärsnitt av uppfattningar. Det är väsentligt att också konstatera att personer verkligen har olika uppfattningar till och med uppfattningar som är märkbart felaktiga (Metsämuuronen, 2008). Jag tänker mig att det är viktigt att förstå att respondenternas uppfattningar handlar om hur det uppfattar måltiderna och stödande av barn med ätstörning i småbarnspedagogisk kontext, det är inte en absolut sanning hur måltidsituationen möjligtvis sker i verkligheten och hur stödet i verkligheten formas.

I denna studie användes Fallbergs (1991) analysmodellen etappvis enligt Dahlgren och Johansson (2015). Även om trovärdigheten i fenomenografiska studier kan ifrågasättas anser jag som forskare det vara viktigt att lyfta fram en riklig mängd av citat, vilket bidrar till förståelse hur kategorierna enligt analysmodellen är skapade och hur det empiriska materialet ligger i grund för analyseringsprocessen.

Studien belyser hur måltiderna uppfattas på fältet och flera av berikningskategorierna kan vara värdefulla att forska i mer. Resultaten kan vara till stöd för det småbarnspedagogiska fältet genom att bidra till att fundera på måltidstiderna inom den egna enheten och belysa hur variationsrikt man kan se på måltidssituationerna inom småbarnspedagogik. Jag som forskare önskar även att denna avhandling lyfter fram måltidspedagogiken för diskussion inom småbarnspedagogiska utbildningar.

6.3 Förslag till vidare forskning

Sammanfattningsvis konstateras att studien stöder dels tidigare studiers resultat, dels tillför en viktigt ny information om att måltidspedagogisks kunskap efterfrågas på det småbarnspedagogiska fältet.

Eftersom begreppet måltidspedagogik inte enligt denna studie är väletablerat i Svenskfinland anser jag att det finns ett stort behov av fortsatt forskning. Som förslag som vidare forskning skulle jag tänka mig fokusgrupper där personalen kunde delta för att reflektera om måltidspedagogik, varefter personalen intervjuas om möjliga förändrade tankar och förhållningssätt till måltidspedagogik.

I och med att denna studie behandlar uppfattningar som personalen har skulle det också vara intressant att genom videofilmning och observation studera pedagogiska arbetet i

måltidssituationer, därmed också ta fasta på atmosfären i matsituationen och dialogen mellan barn och vuxna.

Tidigare studier i Finland fokuserar mest på energiintag och sensomotorisk måltidpedagogik på grund av detta skulle det vara viktigt att belysa mer den pedagogiska aspekten. Förhållningsätt och bemötande av barn under måltiderna borde studeras för att målmedvetet bidra till ny kunskap om att stöda barn med ätstörningar på bra sätt.

7 Litteratur:

Albon, D.& Mukherji, P. (2008). *Food in Health in Early Childhood A Holistic Approach*. Sage.

Alexandersson, M (1994). Den fenomenografiska forskningsansatsens fokus I. Starrin, B.& Svensson, P-G. *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Beals, D. E. (1997). Sources of support for learning words in conversation: Evidence from mealtimes. *Journal of Child Language*, 24(3), 673–694.

Bråten, I & Thurmann-Moe (1996). Den närmaste utvecklingszonen som utgångspunkt för pedagogisk praxis. I Bråten, I. (red). *Vgotsky och pedagogiken*. Lund: Studentlitteratur

Cashdan, E. (1998). Adaptiveness of food learning and food aversions in children. *Social Science Information*, 37(4), 613-632.

Chistol, L. T., Bandini, L. G., Must, A., Phillips, S., Cermak, S. A., & Curtin, C. (2018). Sensory sensitivity and food selectivity in children with autism spectrum disorder. *Journal of autism and developmental disorders*, 48(2), 583-591.

Dahlgren O, L.& Johansson, K. (2015). Fenomenograf I Fejes, A. & Thornberg, R. *Handbok i kvalitativ analys*. (162–175) Liber.

Eidevald, C. (2009). Det finns inga tjejbestämmare: Att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek Doktorsavhandling Jönköping Högskolan för lärande och kommunikation.

Farrow, C. V., & Coulthard, H. (2012). Relationships between sensory sensitivity, anxiety and selective eating in children. *Appetite*, 58(3), 842-846.

Field, D., Garland, M., & Williams, K. (2003). Correlates of specific childhood feeding problems. *Journal of pediatrics and child health*, 39(4), 299–304.

Forskningsetiska delegationen (TENK) *Anvisningar för etikprovning inom humanvetenskaperna* (2019). Hämtad: 13.4.2021 från <https://tenk.fi/sv/anvisningar-och-material/anvisningar-etikprovning-inom-humanvetenskaperna>

- Galloway, A. T., Fiorito, L. M., Francis, L. A., & Birch, L. L. (2006). 'Finish your soup': counterproductive effects of pressuring children to eat on intake and affect. *Appetite*, 46(3), 318–323.
- Gillham, B. (2008). *Forskningsintervjun Tekniker och genomförande*. Lund: Studentlitteratur.
- Harte, S., Theobald, M., & Trost, S. G. (2019). Culture and community: observation of mealtime enactment in early childhood education and care settings. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 16(1), 1-11.
- Hoppu, U., Prinz, M., Ojansivu, P., Laaksonen, O., & Sandell, M. A. (2015). Impact of sensory-based food education in kindergarten on willingness to eat vegetables and berries. *Food & nutrition research*, 59(1), 28795.
- Jakobsson, A. (2012). Sociokulturella perspektiv på lärande och utveckling: Lärande som begreppsmässig precisering och koordinering. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 17(3–4), 152–170.
- Johansson, E., & Samuelsson, I. P. (2001). Omsorg—en central aspekt av förskolepedagogiken: Exemplet måltiden. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 6(2), 81-81.
- Klette, T., Drugli, M. B., & Aandahl, A. M. (2018). Together and alone a study of interactions between toddlers and childcare providers during mealtime in Norwegian childcare centres. *Early Child Development and Care*, 188(3), 387-398.
- Knaapila, A., Sandell, M., & Lagström, H. (2018). Food aversions and food neophobia in parents of young children. *Appetite*, 130, 309.
- Knaapila, A. J., Sandell, M. A., Vaarno, J., Hoppu, U., Puolimatka, T., Kaljonen, A., & Lagström, H. (2015). Food neophobia associates with lower dietary quality and higher BMI in Finnish adults. *Public Health Nutrition*, 18(12), 2161–2171.
- Kvale, S. & Brinkmann, S (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.
- Kähkönen, K., Rönkä, A., Hujo, M., Lyytikäinen, A., & Nuutinen, O. (2018). Sensory-based food education in early childhood education and care, willingness to choose and eat fruit and vegetables, and the moderating role of maternal education and food neophobia. *Public health nutrition*, 21(13), 2443-2453.

- Lehto, R. (2020). Preschool and children's dietary intake: *The role of preschool mealtime environment in children's dietary intake at preschool*. Doktorsavhandling Helsingfors universitet
- Luoma, I., Mäntymaa, M., & Tamminen, T. (2000). Syömättömät ja ylensyövät lapset. Lastenpsykiatrisen näkökulma syömishäiriöihin *Suomen lääkärilehti*, 5(44), 4501–4506.
- Marton, M. & Booth, S. (2000). *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur
- Metsämuuronen, J. (2008) *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Gummerus.
- Mäntymaa, M., Luoma, I., & Puura, K. (2013). Miksi pienokaiseni ei syö? Lastenpsykiatrisen näkökulma varhaislapsuuden syömishäiriöihin.
- Mita, S. C., Gray, S. A., & Goodell, L. S. (2015). An explanatory framework of teachers' perceptions of a positive mealtime environment in a preschool setting. *Appetite*, 90, 37-44.
- Naalisvaara, A. (2014). Sapere-menetelmästä sovellus varhaiskasvatukseen 3.2. *Lasten ruokakasvatus varhaiskasvatuksessa*, 40.
- Osowski, C. P., Göransson, H., & Fjellström, C. (2013). Teachers' interaction with children in the school meal situation: The example of pedagogic meals in Sweden. *Journal of nutrition education and behavior*, 45(5), 420-427.
- Patel, R. & Davidson, B. *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund. Studentlitteratur.
- Portes, P & Vanderboncure (2003). Mediation in cognitive Socialization. I Kozulin, A. Gindis, B. Ageyev, V.& Miller, S. Red) Vygotsky's Educational Theory in Cultural Context
- Ray, C., Määttä, S., Lehto, R., Roos, G., & Roos, E. (2016). Influencing factors of children's fruit, vegetable, and sugar-enriched food intake in a Finnish preschool setting—Preschool personnel's perceptions. *Appetite*, 103, 72-79.
- Sellers, K., Russo, T. J., Baker, I., & Dennison, B. A. (2005). The role of childcare providers in the prevention of childhood overweight. *Journal of Early Childhood Research*, 3(3), 227-242.
- Sepp, H., Abrahamsson, L., & Fjellström, C. (2006). Pre-school staffs' attitudes toward foods in relation to the pedagogic meal. *International Journal of Consumer Studies*, 30(2), 224-232.

Sepp, H., & Höijer, K. (2016). Food as a tool for learning in everyday activities at preschool—an exploratory study from Sweden. *Food & nutrition research*, 60(1), 32603.

Sepp, H. (2017). *Måltidspedagogik i förskolan. Ett lustfullt lärande*. Gothia fortbildning.

Sepp, H. (2002). *Pre-school children's food habits and meal situation: factors influencing the dietary intake at pre-school in a Swedish municipality*. Doktorsavhandling,

Sepp, H., Höijer, K., & Wendin, K. (2016). *Barns matvanor ur ett sensoriskt och pedagogiskt perspektiv*. Livsmedelsverket Rapport 11–2016

Sepp, H. (2013). *Måltidspedagogik: mat- och måltidskunskap i förskolan*. Lund: Studentlitteratur

Statens näringsdelegation (2018). *Mat ger hälsa och glädje – rekommendation om måltiderna inom småbarnspedagogiken*. Kide.

Swindle, T., Sigman-Grant, M., Branen, L. J., Fletcher, J., & Johnson, S. L. (2018). About feeding children: factor structure and internal reliability of a survey to assess mealtime strategies and beliefs of early childhood education teachers. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 15(1), 1-15.

Swindle, T. M., Patterson, Z., & Boden, C. J. (2017). A qualitative application of the Belsky model to explore early care and education teachers' mealtime history, beliefs, and interactions. *Journal of nutrition education and behavior*, 49(7), 568–578.

Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken: Ett sociokulturellt perspektiv* Lund: Studentlitteratur.

Taylor, C. M., Northstone, K., Wernimont, S. M., & Emmett, P. M. (2016). Picky eating in preschool children: Associations with dietary fibre intakes and stool hardness. *Appetite*, 100, 263-271.

THL (2019) Tilastoraportti.

Hämtad: 29.1.202 från <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret/japerheet/varhaiskasvatus/lasten-paivahoito>

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Utbildningsstyrelsen (2018). *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018*.

Hämtad: 1.2.2021 från https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/grunderna-for-planen-for-smabarnspedagogik-2018_0.pdf

Uljens, M. (1989). *Fenomenografi – forskning om uppfattningar*. Lund: Studentlitteratur.

Lag om småbarnspedagogik 2018 13.7.2018/540

Hämtad 2.4.2021 från: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2018/20180540>

Wardle, J., & Cooke, L. (2008). Genetic and environmental determinants of children's food preferences. *British Journal of Nutrition*, 99(1), 15–21.

Yin, R. (2013). *Kvalitativ forskning från start till mål*. Lund: Studentlitteratur.

Zarychta, K., Horodyska, K., Gan, Y., Chan, C. K., Wiggers, J., Wolfenden, L., Bober, M & Luszczynska, A. (2019). Associations of parental and child food and exercise aversion with child food intake and physical activity. *Health Psychology*, 38(12), 1116.

Bilaga 1. Intervjufrågorna

Intervjufrågorna för personal inom småbarnspedagogik

1. Hur länge har du arbetat inom småbarnspedagogiken?
2. Vad jobbar du som?
3. Vilka tankar har du om måltidspedagogik?
4. Hur uppfattar du måltidssituationen på ert daghem/förskola?
5. Hur tänker du om att personalen inte äter samma mat som barnen?
6. Med vilka sätt uppmuntrar du barnen att äta?
7. Vilka regler existerar under måltiderna?
8. Vad tänker du om barn med ätstörningar?
9. Hur delas maten till barnen?
10. Vilka uppfattningar har du om måltiden inom småbarnspedagogiken/förskola?
11. Vilka är dina uppfattningar om hur du inom småbarnspedagogiken kan stöda barnet med ätstörning?
12. Hur uppfattar du din egen roll som fostrare/lärare i måltiden?
13. Hur tänker du kring barns ätande inom småbarnspedagogiken?
14. Vad tänker du om diskussion under måltiderna? Vad diskuteras i ert bord?

Case frågor

- A) Malin sitter vid bordet. Hon petar i lasagne. Hon kastar gurkan på bordet och ser sur ut. Hur tänker du?
- B) Viktor har problem med växten. Föräldrarna är väldigt oroliga över ätande och önskar att personalen stöder hans ätande dagligen och ser till att han verkligen äter. Viktor skjuter tallriken ifrån sig. Hur tänker du?

- C) Oliver vägrar äta. Han sitter tyst i bordet, utan att han rört maten. Alla andra i bordet har ätit. Du fixar matkärnan. Snart är det dags för vilan. Hur tänker du?
- D) Alma rör om i soppan. Efter uppmuntran tar hon en bit av siskonkorven ur soppan. Hon ger en signal för kräkning. Hur tänker du?
- E) Maria sitter vackert vid bordet. Hon tittar på maten. Sedan frågar hon: om jag äter upp allt, kan jag sedan kan få ett knäckebröd. Vad svarar du? Hur tänker du?
- F) Otto ber sin fjärde portion ungskorv och potatismos. Han slukar i sig. Rådgivningen har konstaterat övervikt. Hur tänker du?

Bilaga 2 Informationsbrev

Informationsbrev och samtycke för deltagande i forskning

Bästa deltagare i intervju.

Tack för ert intresse att delta i intervjun! Ni behöver inte förbereda er för intervjun. Syftet med denna forskning är att undersöka hur personalen uppfattar måltiden pedagogiskt och dessutom undersöka vilka tankar personalen har om att stöda barn med utmaningar/ätstörningar i måltidsituationen.

Intervjun kommer att spelas in, så att transkribering och senare analysering av materialet är möjligt. Alla uppgifter kommer att användas konfidentiellt. Enskilda personers utsagor och synpunkter kommer inte att kunna identifieras i avhandlingen. Jag kommer att förstöra det empiriska materialet efter att min avhandling har godkänts. Alla informanter deltar frivilligt i intervjun och kan när som helst avbryta sitt deltagande.

Ni får gärna höra av er om det är något ni funderar över.

Mia Tiikkainen

Mia Tiikkainen

Mia.tiikkainen@abo.fi

Magisterstuderande vid Åbo Akademi

Blanketten kan skickas skannad/fotograferad per e-post.

Samtycke för deltagande i forskning

Jag samtycker om att delta i intervjun och ger tillstånd att använda intervjun i forskningssyfte för Mia Tiikkainens avhandling. Jag har tagit del av den skriftliga informationen ovan och även fått muntlig information.

Underskrift och namnförtydligande

Datum och ort